

**UCHWAŁA NR XXXV/217/21  
RADY MIEJSKIEJ W RAJGRODZIE**

z dnia 21 maja 2021 r.

**w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród na lata 2021 – 2025**

Na podstawie art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 713 z późn.zm.) oraz art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2020 r. poz. 218 z późn.zm.)

**§ 1.**

Przyjmuje się Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród na lata 2021 – 2025, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

**§ 2.**

Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Rajgrodu

**§ 3.**

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miejskiej

**Marek Bućko**

Załącznik do uchwały Nr XXXV/217/21  
Rady Miejskiej w Rajgrodzie  
z dnia 21 maja 2021 r.

Gminny Program  
Przeciwdziałania Przemocy  
w Rodzinie  
oraz Ochrony Ofiar Przemocy  
w Rodzinie  
w Gminie Rajgród  
na lata 2021 – 2025

*Rajgród 2021*

## **Spis treści**

<b>Spis treści .....</b>	<b>2</b>
<b>I Wstęp .....</b>	<b>4</b>
<b>II Zjawisko przemocy w rodzinie .....</b>	<b>5</b>
<b>III Diagnoza sytuacji w Gminie Rajgród w aspekcie problemów występowania przemocy w rodzinie .....</b>	<b>6</b>
3.1.    Diagnoza zjawiska przemocy w perspektywie danych instytucji.....	7
3.2 Diagnoza zjawiska przemocy w opracowanego w ramach realizacji Przemocy mówimy NIE!!!” współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Oslonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie” .....	10
<b>IV. Realizatorzy Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie .....</b>	<b>40</b>
<b>V. Adresaci Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie .....</b>	<b>40</b>
<b>VI. Założenia oraz cele i zadania Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie.....</b>	<b>41</b>
6.1.    Założenia Programu .....	41
6.2.    Cele Programu .....	42
6.2.1.    Cel główny programu .....	42
6.2.2.    Cele szczegółowe programu .....	42
<b>VII Źródła finansowania programu .....</b>	<b>51</b>
<b>VIII Zasady monitorowania programu oraz weryfikowania jego założeń .....</b>	<b>51</b>

## **Podstawa prawna**

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz. U. 1997. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.);
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. z 2020r. poz. 218 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 26 października 1982 roku o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 poz. 2277 z późn. zm.);
- Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2020 poz. 1876);
- Krajowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2021 – 2028 M.P. Poz. 445;
- Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Podlaskim na lata 2016-2021;
- Program Rozwoju Gminy Rajgród na lata 2016 – 2022;
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rajgród na lata 2015 – 2020.

## I Wstęp

*„Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą”*

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku

Rodzina to mała grupa społeczna, stanowiąca załączek szerszej społeczności. Jest ona niepowtarzalnym środowiskiem kształtującym osobowość, poglądy, styl życia, system norm i wartości. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku w art. 18 i 71 wskazuje, że instytucja rodziny jest objęta szczególną ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej, a jej dobro, państwo ma obowiązek uwzględnić w swojej polityce społecznej, zwłaszcza poprzez udzielanie szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej. Ważną rolę w rodzinie odgrywają relacje pomiędzy członkami, które winny być oparte na miłości i zrozumieniu. Niestety nie zawsze tak jest, czasem relacje wewnątrzrodzinne ulegają zaburzeniu, łamane są reguły, a zachowania poszczególnych członków rodziny stają się bardziej niezgodne z normami prawnymi i moralnymi oraz oczekiwaniami społecznymi. Przemoc w rodzinie rodzi szkodliwe konsekwencje, jest źródłem lęku, bólu i poczucia bezsilności. Żaden człowiek nie powinien być narażony na przemoc w rodzinie, która ma swój szczególny wymiar, ponieważ to rodzina powinna, swym członkom, gwarantować bezpieczny i harmonijny rozwój kształtujący osobowość człowieka, system norm i wartości. Nie budzi wątpliwości fakt, że zadaniem państwa jest zatem ochrona rodziny przed zagrożeniami płynącymi z zewnątrz i wewnątrz, w tym zwłaszcza przed przemocą ze strony najbliższych. Zjawisko przemocy dotykające społeczność lokalną jest ściśle powiązane z innymi obszarami problemów społecznych, dlatego ich rozwiązywanie powinno być wspólnym interesem uzupełniających się działań specjalistów, instytucji i organizacji. Zintegrowanie wszelkich zasobów jednostek i organizacji do realizacji zadań daje szansę stworzenia jednolitej strategii wsparcia oraz podniesienia skuteczności udzielanej pomocy. Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie określa zadania organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie przeciwdziałania przemocy. Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym opracowanie i realizacja Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą, zapewnienie osobom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia oraz tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Podstawową cechą działań podejmowanych w obszarze przemocy domowej powinno być szybkie reagowanie mające na celu przerwanie przemocy oraz szybka i skuteczna pomoc ofiarom. Powodzenie podejmowanych działań w dużej mierze zależy od współdziałania lokalnej społeczności oraz instytucji i organizacji zajmujących się zjawiskiem przemocy.

Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród na lata 2021-2025 przedstawia strategię działania obejmującą pomoc rodzinom doznającym przemocy, w celu zminimalizowania zjawiska przemocy w rodzinie, a także jego skutków w wymiarze indywidualnym oraz społecznym. Wpisuje się w Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Rajgród. Jest zgodny z Krajowym i Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Podlaskim na lata 2016-2021 Stanowi rozwinięcie i kontynuację Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród na lata 2016-2020.

## **II Zjawisko przemocy w rodzinie**

Art. 2 ust. 2 znowelizowanej w 2010 roku Ustawy z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie definiuje przemoc w rodzinie, jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.

Na przemoc w rodzinie składa się, więc wiele rodzajów przemocy: przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna, ekonomiczna, czy zaniedbanie. Występuje ona zarówno w rodzinach z dysfunkcjami, ale także w rodzinach uważanych za „normalne”. Przemoc w rodzinie zwykle powtarza się według określonego schematu, w którym wyróżniamy następujące fazy:

- narastania napięcia, w której zaczyna pojawiać się agresja,
- ostrej przemocy, w której następuje wybuch agresji,
- miodowego miesiąca, kiedy sprawca przeprasza i obiecuje poprawę.

Z reguły w fazie ostrej przemocy lub zaraz po niej ofiary poszukują pomocy: wzywana jest Policja, ofiara ucieka z domu. Bardzo często w fazie miodowego miesiąca osoby doznające przemocy wycofują się z kontaktu z osobami udzielającymi pomocy, mając pozorne poczucie odzyskiwania kontroli nad sytuacją. To „wycofywanie”, podobnie jak fakt dalszego pozostawania w związku ze sprawcą, specjaliści, tłumaczą syndromem wyuczonej bezradności lub do syndromem stresu pourazowego. Syndrom wyuczonej bezradności, w przypadku ofiar przemocy, oznacza poddanie się i rezygnację z aktywności, które ofiara podejmowała w celu poprawy sytuacji, a które okazały się nieskuteczne. Nabiera wówczas przekonania, że nie może nic zrobić, aby zapewnić sobie bezpieczeństwo rezygnuje, więc z kolejnych prób zmiany sytuacji. Nie oznacza to jednak, że ofiary przemocy nie podejmują wielu doraźnych działań, których celem jest poprawa sytuacji rodziny, np. rozmowa ze sprawcą, unikanie ataku poprzez wyjście z domu, ukrywanie się lub ucieczkę już w trakcie ataku. Podejmują również działania polegające na poszukiwaniu pomocy na zewnątrz, rozmawiają na temat doznawanej przemocy z krewnymi, znajomymi, sąsiadami, kontaktując się z Policją i organizacjami udzielającymi pomocy ofiarom przemocy. Zdarza się również, że

reakcją ofiary jest odwzajemnienie przemocy. W skrajnych przypadkach zabicie sprawcy, który przez wiele lat stosował przemoc.

Analizując sytuację ofiary, należy wziąć pod uwagę, że ma ona nadzieję na zmianę zachowania sprawcy. Ponadto często wstydzi się swojej sytuacji, jest zależna ekonomicznie od sprawcy lub zostaje z nim „ze względu na dzieci”. Często uważa, że przemoc jest jej prywatnym problemem, a środowisko zewnętrzne (rodzina, znajomi, instytucje) swoim zachowaniem mogą utwierdzać o braku możliwości otrzymania wsparcia i ochrony.

Podczas, gdy zachowania ofiary mogą wydawać się irracjonalne, sprawca w sposób bardzo logiczny potrafi tłumaczyć swoje zachowanie, jako akt słusznego ukarania ofiary. Jednocześnie kwestionuje swoją odpowiedzialność. Nie przyznaje również, że takie zachowanie jest aktem agresji oraz mechanizmem sprawowania władzy i kontroli, narzędziem całkowitego podporządkowania ofiary woli sprawcy. Kobiety, dzieci oraz osoby starsze, które najczęściej padają ofiarami przemocy w rodzinie, ciągle jeszcze uznawane są za własność, zaś mężowie i rodzice, dorosłe dzieci – za osoby mogące dyscyplinować innych członków rodziny.

W szeregu opracowań odnoszących się do przyczyn i źródeł przemocy w rodzinie podkreśla się, że to akceptacja dla hierarchicznej struktury społeczeństwa powoduje, że w ramach tej struktury funkcjonują osoby, które wierzą, że mają prawo stosować przemoc wobec pozostałych członków swojej rodziny.

Przemoc w rodzinie jest trudna do zdiagnozowania. To problem przez wiele lat ukrywany. Jednak szkodliwość jest tak determinująca dla jednostki, czy też całej rodziny, że wymaga podjęcia szerokiego, dobrze zorganizowanego i zaplanowanego na wiele lat programu zapobiegawczego.

### **III Diagnoza sytuacji w Gminie Rajgród w aspekcie problemów występowania przemocy w rodzinie**

W celu dokonania diagnozy zjawiska przemocy domowej w Gminie Rajgród oparto się na następujących danych:

- sprawozdania z realizacji zadań własnych gminy oraz innych działań podejmowanych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie będące w posiadaniu ośrodka pomocy społecznej, raporty dostępne w instytucjach zajmujących się zjawiskiem przemocy: komisariat policji, placówki oświatowe, GKRPA;
- Diagnoza skali zjawiska przemocy w rodzinie opracowana w trakcie realizacji PROJEKTU PRZEMOCY MÓWIMY NIE!!! realizowanego w latach 2017-2018 Projekt współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

### **3.1. Diagnoza zjawiska przemocy w perspektywie danych instytucji**

Głównym celem działalności Zespołu Interdyscyplinarnego jest zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie oraz stworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia osób zagrożonych przemocą. Zespół Interdyscyplinarny w Rajgrodzie powołany został Zarządzeniem Nr 52/11 Burmistrza Rajgrodu z dnia 27 października 2011r oraz Zarządzeniem Nr 34/15 z dnia 20 kwietnia 2015 r. w składzie 12 osób.

Obowiązek utworzenia Zespołu Interdyscyplinarnego, jako zadania własnego gminy, wynika z Ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2005 r. Nr 180, poz. 1493 z późn. zm.).

Członkowie Zespołu działają na podstawie wyżej wymienionej ustawy, Zarządzenia Burmistrza Rajgrodu, porozumień zawartych między Burmistrzem Rajgrodu a podmiotami, których przedstawiciele wchodzi w skład Zespołu oraz Regulaminu Organizacyjnego ZI w Rajgrodzie przyjętego przez członków Zespołu.

Obsługę organizacyjno-techniczną Zespołu Interdyscyplinarnego zapewnia Ośrodek Pomocy Społecznej.

Celem działania Zespołu Interdyscyplinarnego jest min.:

- pomoc osobom, rodzinom, grupom problemowym i środowiskom dysfunkcyjnym w przezwyciężaniu ich problemów.
- wspólne rozwiązywanie problemów, opracowywanie strategii działania, szukanie nowych możliwości pomocy.
- efektywne podejmowanie działań pomocowych i interwencyjnych w momencie zaistnienia problemu, jak również po jego zdiagnozowaniu i zidentyfikowaniu.
- współdziałanie z innymi podmiotami przy rozwiązywaniu problemu i przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Integracja działań instytucji odpowiedzialnych za realizację zadań wynikających z „Gminnego Programu Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie oraz Programu Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród na lata 2015-2020” przyjętego uchwałą Nr IV/26/11 Rady Miejskiej w Rajgrodzie z dnia 06 lutego 2015 r.
- rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym.
- dzielenie się wiedzą i doświadczeniem zawodowym, wymiana informacji.

Należy zaznaczyć, że zespoły interdyscyplinarne to przede wszystkim metoda pracy (nowoczesny styl zarządzania), która opiera się na systemowej współpracy lokalnych instytucji, podmiotów i służb oraz na wielopłaszczyznowym podejściu do problemu przemocy w rodzinie.

Zespół pełni funkcję strategiczno - koordynującą polegającą na kształtowaniu lokalnej polityki przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Do zadań na poziomie wykonawczym, dotyczących konkretnej rodziny, zespół powołuje grupę roboczą, która pełni funkcję



wspierającą. Realizuje ona działania pomocowe wobec indywidualnych przypadków wystąpienia przemocy w rodzinie.

Rada Miejska w Rajgrodzie w Uchwale Nr V/29/2011 z dnia 29 marca 2011 r. określiła tryb i sposób powoływania i odwoływania członków zespołu interdyscyplinarnego do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz szczegółowych warunków jego funkcjonowania.

Tabela 1. Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego w Gminie Rajgród w okresie 2016-2020. Źródło: dane OPS Rajgród.

	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba sporządzonych formularzy „Niebieska Karta” w danym roku, w tym przez:	21	19	11	18	21
• Pomoc społeczną	0	0	1	0	0
• Policję	21	19	10	18	21
• Oświatę	0	0	0	0	0
• Ochronę zdrowia	0	0	0	0	0

W latach 2018 –2020 w Gminie Rajgród procedura Niebieskie Karty zakładana była głównie przez policję. Sporadycznie NK inicjowali pracownicy socjalni .Nie odnotowano NK założonej przez pracowników ochrony zdrowia oraz pracowników oświaty.

Tabela 2. Ofiary przemocy w okresie 2016- 2020. Źródło: dane OPS Rajgród.

Niebieskie Karty	2016	2017	2018	2019	2020
Kobiety	10	13	12	20	23
Mężczyźni	0	1	2	4	5
Dzieci	11	12	10	12	16
Osoby starsze, niepełnosprawne	0	1	1	3	3

Zwykle ofiarami przemocy w rodzinie były kobiety.

Instytucją, która udziela wsparcia finansowego osobom i rodzinom dotkniętym zjawiskiem przemocy jest Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie. Z tej formy pomocy w 2018 roku skorzystało 6 rodzin, w 2019 roku – 6 rodzin, w 2020 roku – 3 rodziny.

Instytucjami świadczącymi pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w Gminie Rajgród są: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie, Zespół Interdyscyplinarny, Gminna

Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Komisariat Policji, Placówki Oświatowe, NZOZ Mediucus,

Tabela 3. Formy pomocy udzielone osobom/rodzinom dotkniętym przemocą w rodzinie w okresie 2018- 2020. Źródło: dane OPS Rajgród.

Formy pomocy	2018	2019	2020
Poradnictwo psychologiczne: liczba osób objęta poradnictwem	10	14	4
Poradnictwo socjalne: liczba osób objęta poradnictwem	5	97	47

Osobom dotkniętym przemocą w rodzinie jest udzielana pomoc w formie pomocy psychologicznej, prawnej oraz pracy socjalnej.

W rodzinach dotkniętych przemocą domową najczęściej dodatkowo występuje problem alkoholizmu, rodziny te nierzadko dotknięte są ubóstwem, bezrobociem oraz innymi dysfunkcjami. Ze szczegółowej analizy wynika, że w I półroczu 2020 r. z 27 rodzin objętych pomocą w związku z NK - w 22 rodzinach (100%) występuje problem alkoholowy.

W 2020 Gminna Komisja ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Rajgrodzie prowadziła działania:

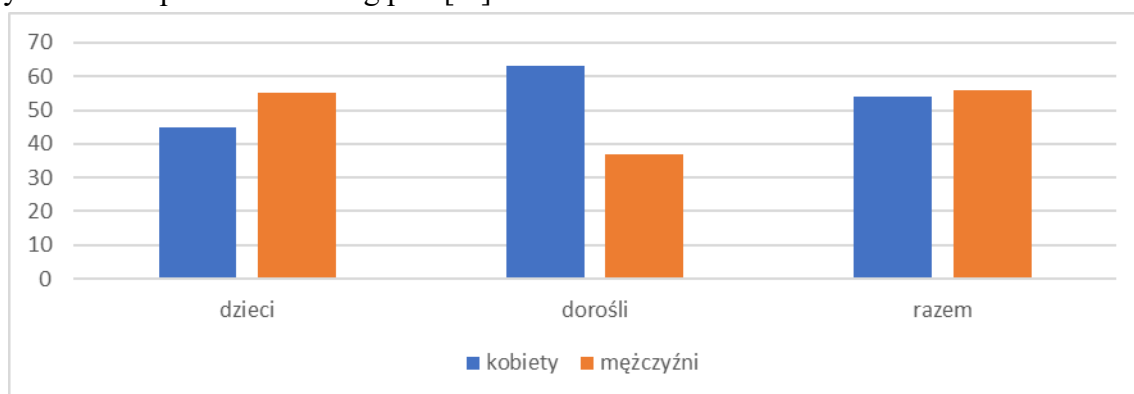
- wystąpiła do Sądu o orzeczenie obowiązku podjęcia leczenia odwykowego wobec 6 osób,
- skierowała 6 osób na badania w celu ustalenia stopnia uzależnienia od alkoholu oraz ustalenia formy i rodzaju leczenia odwykowego, przez lekarza psychiatrę i psychologa,
- członek komisji uczestniczy w pracy Lokalnego Zespołu Interdyscyplinarnego i pracuje w grupie roboczej zajmującej się przemocą w rodzinie.

Komisja prowadziła również profilaktyczną działalność informacyjną i edukacyjną w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii w szczególności dla dzieci i młodzieży.

### 3.2 Diagnoza zjawiska przemocy w opracowanego w ramach realizacji Przemocy mówimy NIE!!!” współfinansowany przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Osłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”

Badaniami objęto łącznie 300 osób (100%), w tym 200 dorosłych mieszkańców Gminy Rajgród (66,7%) oraz 100 dzieci w wieku 14-15 lat (33,3% respondentów), uczęszczających do Zespołu Szkolno – Przedszkolnego w Rajgrodzie, Szkół Podstawowych z terenu Gminy Rajgród. Wśród ogółu respondentów 53,7% (161 osób) stanowiły kobiety i dziewczęta, zaś 46,3% (139 osób) mężczyźni i chłopcy.

Wykres 1. Respondenci według płci [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Spośród 300 respondentów biorących udział w badaniu 66,7% (200 osób) zamieszkiwało na terenie miejskim, zaś 33,3% (100 osób) na terenach wiejskich. Wśród ankietowanych zamieszkujących tereny miejskie były przede wszystkim osoby dorosłe (75%, 150 osób). Jedynie co czwarty respondent z tej grupy (25%, 50 osób) wskazał na „wieś”, jako swoje miejsce zamieszkania.

Tabela 4. Respondenci według terenu zamieszkania.

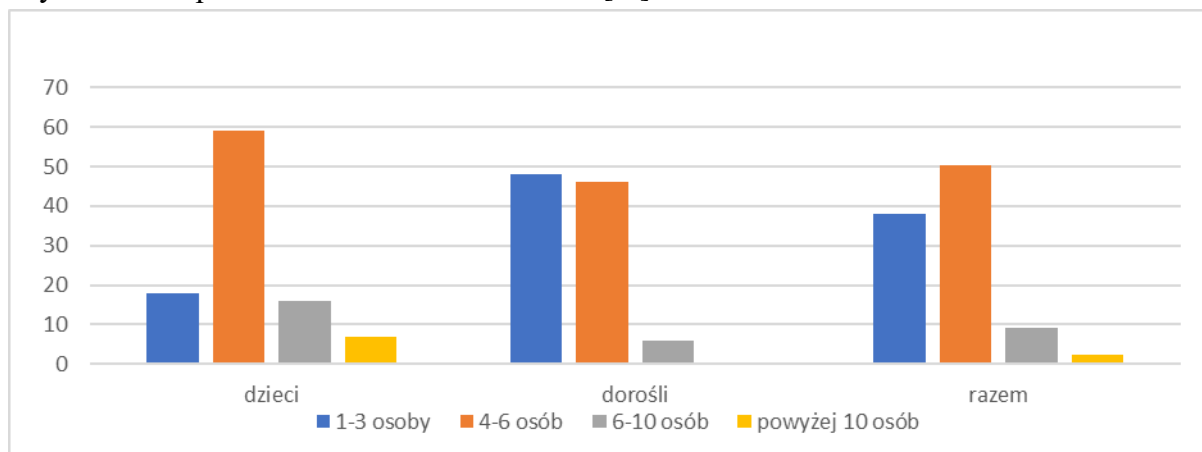
Teren zamieszkania respondentów	Grupa respondentów				Razem	
	Dzieci		Dorośli			
	N	%	N	%	N	%
Teren miejski	50	50,0	150	75,0	200	66,7
Teren wiejski	50	50,0	50	25,0	100	33,3
<b>Razem</b>	100	100,0	200	100,0	300	100,0

Opracowanie: zespół badawczy.

Jedno z pytań dotyczyło niepełnosprawności respondentów. Uzyskane za jego pośrednictwem dane pozwalają twierdzić, że w badanej populacji znalazło się 15 niepełnosprawnych osób (5% ogółu badanych), w tym 10 niepełnosprawnych osób dorosłych (5%) oraz 5 uczniów szkoły gimnazjalnej (5%).

Na podstawie zebranych w trakcie badań danych należy uznać, że na terenie Gminy Rajgród dominuje model rodziny 4-6-osobowej, w której „pod jednym dachem” zamieszkują przede wszystkim rodzice z dwojgiem lub trojgiem dzieci. Na taki model rodziny wskazało ogółem 50,3% respondentów (151 osób, w tym 59 dzieci). Nieco mniej (38%) respondentów żyje w rodzinach 1-3 osobowych, na które wskazało 48% badanych dorosłych (96 osób) oraz 18% ankietowanych dzieci (18 osób). Jeśli chodzi o rodziny liczące od 6 do 10 osób, to należy zauważyć, że jedynie co dziesiąty z respondentów (9,3% ogółu badanych, 28 osób) przyznał, że mieszka (6% dorosłych) bądź wychowuje się w takiej rodzinie (16% dzieci).

Wykres 3. Respondenci a wielkość ich rodzin [%].

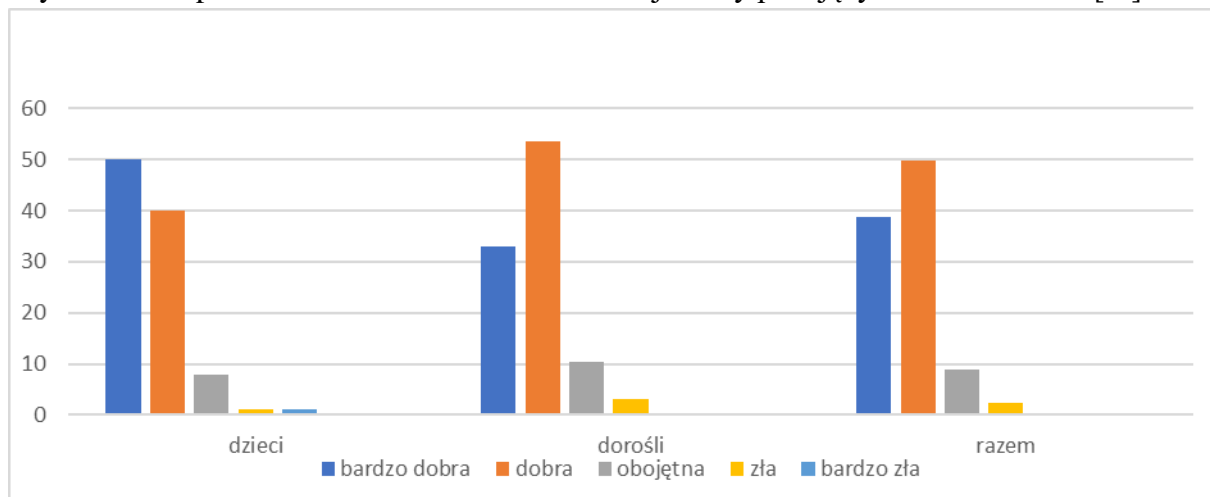


Opracowanie: zespół badawczy.

Jedynie niewielki odsetek badanych (2,3%) tj. 7 dzieci (7%) mieszka i wychowuje się w wielopokoleniowej i wieloosobowej rodzinie, składającej się z więcej niż 10 osób. Należy więc stwierdzić, że znaczny odsetek badanych mieszka i wychowuje się w rodzinach małych i średnich, liczących od 1 do 6 osób. Można przypuszczać, że panujące w nich relacje interpersonalne będą znacznie różnić się od tych obserwowanych w rodzinach wieloosobowych i wielopokoleniowych.

Większość ankietowanych jednak pozytywnie ocenia atmosferę i klimat emocjonalny panujący w ich rodzinach. 38,7% badanych (116 osób) atmosferę tą ocenia jako „bardzo dobrą”, zaś 49,7% jako „dobrą”. Opinie takie chętniej formułowały dzieci i osoby dorosłe, które opisując atmosferę i klimat emocjonalny panujący w ich rodzinach, określały ją także jako „obojętna” (10,5%, 21 osób) oraz „zła” (3%, 6 osób). Jedynie 1 osoba (0,3% respondentów) przyznała, że atmosfera panująca w jego rodzinie jest „bardzo zła”.

Wykres 4. Respondenci a atmosfera i klimat emocjonalny panujący w ich rodzinach [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

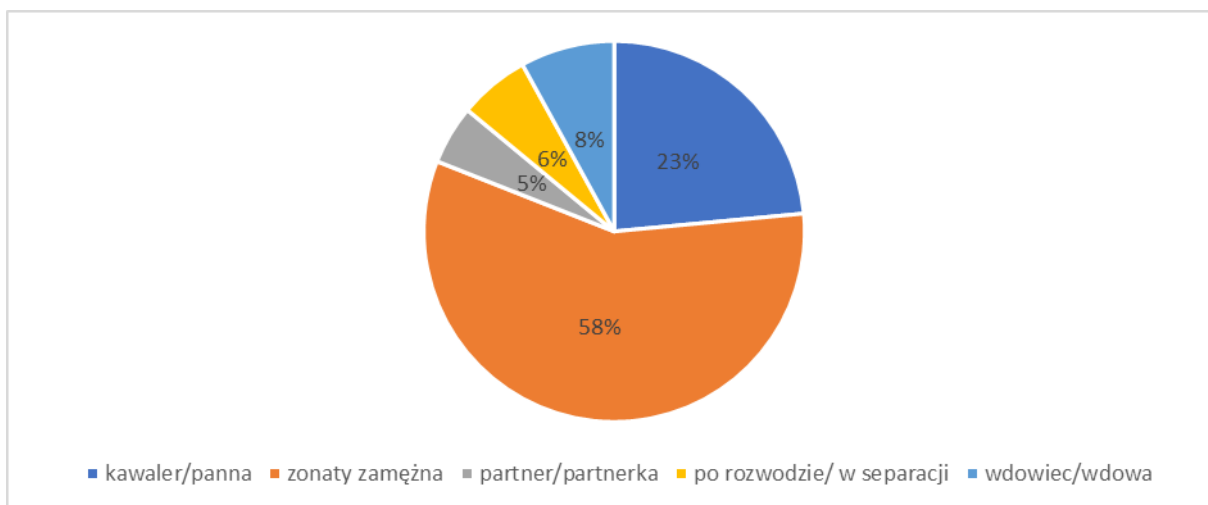
Tabela 5. Respondenci a atmosfera i klimat emocjonalny panujący w ich rodzinach.  
Atmosfera i klimat emocjonalny panujący w rodzinach respondentów

Teren zamieszkania respondentów	Grupa respondentów				Razem	
	Dzieci		Dorośli			
	N	%	N	%	N	%
Bardzo dobra	50	50,0	66	33,0	116	38,7
Dobra	42	42,0	107	53,5	149	49,7
Obojętna	6	6,0	21		27	9,0
zła	1	1,0	6	25,0	7	2,3
Bardzo zła	1	1,0	0	0	1	0,3
<b>Razem</b>	100	100,0	200	100,0	300	100,0

Opracowanie: zespół badawczy.

W przypadku dorosłych respondentów biorących udział w badaniu, przeważały osoby żyjące w związkach małżeńskich (57,5%, 115 osób) i partnerskich (5,0%, 10 osób). Kolejnych 12 respondentów (6%) były to osoby po rozwodzie lub w separacji, zaś 16 dorosłych respondentów (8%) swój status określiło jako „wdowiec/wdowa”. Co piąty badany dorosły (23,5%, 47 osób) wskazał na swój stan cywilny jako „kawaler/panna”.

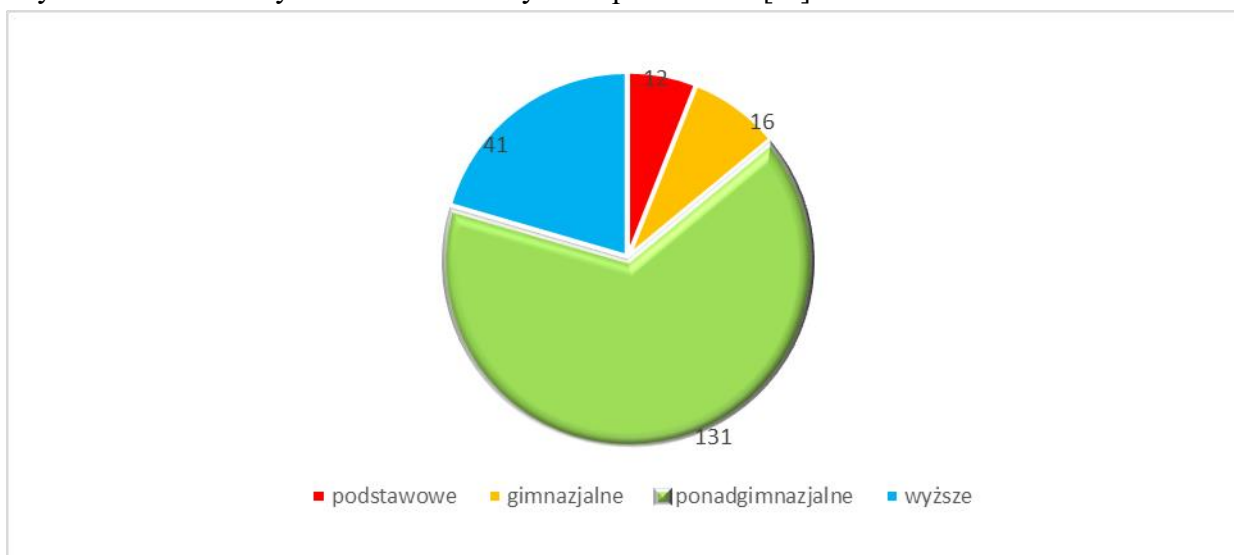
Wykres 5. Sytuacja życiowa dorosłych respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Niezależnie od stanu cywilnego i sytuacji życiowej w przeważającej większości były to osoby młode, w wieku od 18 do 25 lat (15%, 30 osób) oraz od 25 do 45 lat (43,5%, 87 osób). Pokazną grupę badanych stanowili także respondenci w wieku średnim od 45 do 60 lat (28,5%, 57 osób) oraz osoby starsze powyżej 60 roku życia, których było 13% (26 osób). W grupie dorosłych respondentów przeważały osoby z wykształceniem ponadgimnazjalnym (65,5%, 131 osób) oraz wyższym (20,5%, 41 osób). Jedynie niewielki odsetek stanowiły osoby, które swoją edukację zakończyły na szkole gimnazjalnej (8%, 16 osób) i podstawowej (6,0%, 12 osób).

Wykres 6. Poziom wykształcenia dorosłych respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

## WIEDZA NA TEMAT PRZEMOCY W RODZINIE

Jedną z wiodących kwestii w badaniach była wiedza respondentów o zjawisku przemocy domowej, w tym umiejętność rozpoznawania przez nich poszczególnych form,

jakie może ono przybierać. Badania wykazały, że większość respondentów (86,3%, 259 osób) zjawisko przemocy

w rodzinie najczęściej wiąże z przemocą fizyczną i takimi zachowaniami jak bicie, szarpanie i popychanie. Przekonanym o tym jest 90,5% badanych dorosłych (181 osób) i 78% dzieci (78%). Niezależnie od płci badanych osób kobiety/dziewczęta (88,2%, 142 osób) jak i mężczyźni/chłopcy (84,2%, 117 osób) zgodnie uznają, iż zjawisko przemocy w rodzinie należy wiązać przede wszystkim

z siłą fizyczną oraz jej nadużywaniem przez jednego z członków rodziny wobec swoich bliskich.

Przekonanie takie częściej jednak-co warto zauważyć-podzielają mieszkańcy terenów miejskich (90,5%, 181 osób) niż wsi (78%, 78 osób), którzy bardziej są skłonni tolerować te zachowania w swoim rodzinnym otoczeniu. Podobnie jak w przypadku osób pełnosprawnych (86,3%, 259 osób), również osoby niepełnosprawne poddane ankietowaniu w przeważającej większości (86,7% 13 osób) uznały,

iż przemoc w rodzinie to przede wszystkim bicie, szarpanie i popychanie, a więc przemoc fizyczna

i siłowa. Zbliżony rozkład odpowiedzi uzyskano wśród respondentów, wywodzących się z rodzin liczących 1-3 osoby (89,5%), 4-6 osób (84,8%), 6-10 osób (85,7%). Pewnym wyjątkiem są tu respondenci zamieszkujący pod jednym dachem z rodziną liczącą więcej niż 10 osób. Jedynie 71,4%

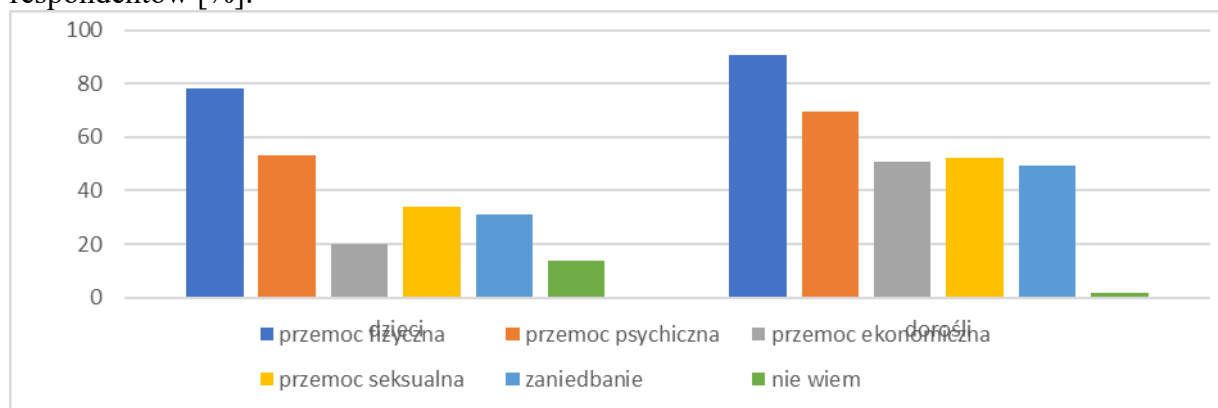
z nich uznało, że ze zjawiskiem przemocy w rodzinie należy wiązać przemoc fizyczną, w tym bicie, popychanie czy wymierzanie kar cielesnych. Przekonanych o tym było jednak 100% respondentów (7 osób), którzy atmosferę panującą w swojej rodzinie określili jako „złą”. W przypadku osób dorosłych bicie, szarpanie i popychanie prawidłowo utożsamiają ze zjawiskiem przemocy w rodzinie głównie osoby relatywnie młode, w wieku 18-25 lat (90%, 27 osób) oraz 25-45 lat (96,6%, 84 osoby). Respondenci w wieku 45-60 lat (82,5%, 47 osób) i powyżej 60 lat (88,5%, 23 osoby) mniej chętnie zachowania te wiążą ze zjawiskiem przemocy domowej. Dotyczy to także osób z wykształceniem podstawowym (83,3%, 10 osób) i gimnazjalnym (87,5%, 14 osób). Respondenci ci nieco rzadziej niż osoby z wykształceniem ponadgimnazjalnym (90,1%, 118 osób) i wyższym (95,1%, 39 osób) dostrzegają w biciu np. dzieci przez rodziców przejaw przemocy rodzinnej. To właśnie osoby będące w związkach małżeńskich (10,4%, 12 osób) lub partnerskich (10%, 1 osoba) częściej niż osoby wolne (4,3%, 2 osoby) nie uznają tego rodzaju zachowań za przemoc rodzinną.

Dla większość respondentów, co udowadniają wyniki badań, przemoc w rodzinie to jednak nie tylko przemoc fizyczna, ale także psychiczna, której towarzyszą wrzaski, poniżania i wyzwiska, tj. agresja werbalna i emocjonalna. To właśnie te elementy i reakcje, zdaniem 64% respondentów (192 osób) towarzyszą przemocy domowej. Przekonani są o tym częściej dorośli (69,5%, 139 osób) niż dzieci (53%, 53 osoby), a zwłaszcza kobiety (68,9%, 111 osób). Mężczyźni rzadziej niż one (58,3%, 81 osób) skłonni są dostrzegać w wyzwiskach formułowanych wobec swych bliskich jedną z form przemocy w rodzinie. Podobnie



mieszkańcy terenów wiejskich (57%, 57 osób), którzy rzadziej niż respondenci pochodzący z terenów miejskich (67,5%, 135 osób) wiążą te zachowania z tym negatywnym zjawiskiem społecznym.

Wykres 7. Znajomość form, jakie może przybierać przemoc w rodzinie, według respondentów [%].

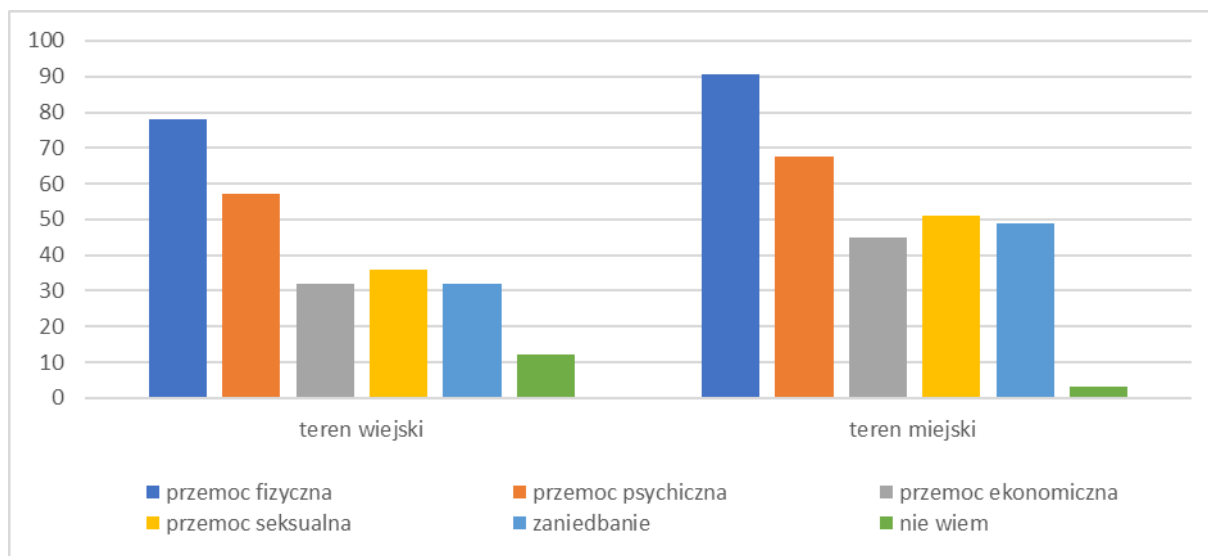


Opracowanie: zespół badawczy.

Pewnym zaskoczeniem w tym obszarze badawczym są odpowiedzi uzyskane od osób niepełnosprawnych. Ponad połowa z nich (53,3%, 8 osób) przyznała, że w tego rodzaju zachowaniach nie dostrzega jednej z form przemocy w rodzinie. A więc nie tylko nie odrzuca tych zachowań, ale co najmniej je toleruje. Dotyczy to również respondentów wywodzących się z rodzin 6-10 osobowych (50%, 14 osób) i ze wspólnot rodzinnych liczących więcej niż 10 członków (71,4%, 5 osób). Badani ci rzadziej są skłonni uważać wyzwiska oraz wrzaski za jedną z możliwych form przemocy w rodzinie. Nie dotyczy to jednak osób pochodzących z rodzin 1-3-osobowych.

(70,2%, 80 osób) oraz 4-6-osobowych (63,6%, 96 osób), którzy w tych zachowaniach dostrzegają symptomy tego zjawiska. Większość respondentów, niezależnie od atmosfery i klimatu emocjonalnego panującego w ich rodzinach, jest zgodna, że przemoc w rodzinie to również

Wykres 8. Znajomość form przemoc w rodzinie, według terenu zamieszkania respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Najczęściej przekonanie takie żywiły osoby, oceniające klimat panujący w swojej rodzinie jako „zły” (71,4%, 5 osób), a także osoby młode, w wieku 18-25 lat (76,7%, 23 osób) i 25-45 lat (70,1%, 61 osób). Najczęściej byli to respondenci z wykształceniem wyższym (82,9%, 34 osób). Największą tolerancję wobec tego rodzaju zachowań wobec bliskich, jak pokazują wyniki badań, przejawiają przede wszystkim respondenci pozostający w związkach małżeńskich (32,2%, 37 osób) oraz wdowcy i wdowy (33,3%, 4 osoby).

Relatywnie niewielki odsetek respondentów godzi się wiązać zjawisko przemocy domowej z takimi zachowaniami, przejawianymi przez członków rodzin wobec swych bliskich, jak odbieranie pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy, kradzieże. Ten ekonomiczny wymiar przemocy domowej znany jest jedynie dla 40,7% respondentów (122 osobom). Dotyczy to zwłaszcza osób dorosłych (51%, 102 osoby), niezależnie jednak od płci (40,4% kobiety, 41% mężczyźni). Jedynie co piąte ankietowane dziecko (20%, 20 osób) dostrzegło w tego rodzaju zachowaniach jedną z form przemocy domowej. Wyraźna jest jednak większa świadomość w tym zakresie mieszkańców terenów miejskich (45%, 90 osób). Mieszkańcy wsi (68%, 68 osób), podobnie jak osoby niepełnosprawne (53,3%, 8 osób) w większości nie dostrzegają w tego rodzaju postępowaniu form przemocy w rodzinie. Podobnie w przypadku respondentów wywodzących się z rodzin 6-10-osobowych (67,9%, 19 osób) i wspólnot rodzinnych liczących powyżej 10 członków (100%, 7 osób). Badani ci w odbieraniu i kradzieży pieniędzy przez bliskich nie dostrzegają cech, które ułatwiłyby im wiązanie tych zachowań ze zjawiskiem przemocy rodzinnej. Zależność taka jest zauważalna przede wszystkim dla tych respondentów, którzy atmosferę panującą w swojej rodzinie ocenili jako „złą” (71,4%, 5 osób) i „obojętną” (63%, 17 osób). W przypadku dorosłych respondentów biorących udział w badaniach ekonomiczny wymiar przemocy w rodzinie

dostrzegają głównie osoby młode w wieku 18-25 lat (60%, 18 osób) i 25-45 lat (54%, 47 osób), a także legitymujące się wykształceniem ponadgimnazjalnym (51,5%, 67 osób) i wyższym (58,5%, 24 osoby). Nie dotyczy to jednak osób pozostających w związkach małżeńskich (48,7%, 56 osób), będących po rozwodzie lub w separacji (41,7%, 5 osób) oraz wdów i wdowców (43,8%, 7 osób). Odbieranie pieniędzy przez bliskich za formę przemocy rodzinnej uznają głównie osoby stanu wolnego (59,6%, 28 osób) oraz pozostający w związkach nieformalnych (60%, 6 osób), a więc ci respondenci, którzy cenią sobie przede wszystkim niezależność.

Szczególnym formą przemocy w rodzinie jest przemoc seksualna, w tym nakłanianie bliskich do pożycia seksualnego, a także dotykanie ich w miejscach intymnych. Dotyczy to zwłaszcza dzieci

i osób zależnych. Otrzymane wyniki badań każą przypuszczać, że respondenci nie są zgodni, czy zachowania tego rodzaju należy uznać za jedną z podstawowych form przemocy w rodzinie. Przekonanych o tym jest jedynie 46% ogółu respondentów (138 osób), głównie osoby dorosłe (52%, 104 osoby), rzadziej dzieci (34%, 34 osoby). Wyraźna różnica w podejściu do tego zagadnienia zauważalna jest w przypadku miejsca zamieszkania respondentów. Osoby z terenów miejskich,

w przeważającej większości (51%, 102 osoby) uznały te zachowania o charakterze seksualnym za formę przemocy w rodzinie. Pogląd ten podzieliło jedynie 36% respondentów (36 osób) zamieszkujących na wsi, a także 46,7% (7 osób) respondentów niepełnosprawnych. Tego rodzaju relacje łączące bliskich,

w tym dzieci i rodziców, najrzadziej bywają łączone z przymusem i przemocą przez osoby wywodzące się z rodzin wielodzietnych i wielopokoleniowych: 6-10-osobowych (39,3%, 11 osób) i wspólnot rodzinnych liczących więcej niż 10 członków (28,6%, 7 osób). Nie dotyczy to jednak tych respondentów, którzy atmosferę panującą w swojej rodzinie określili jako „bardzo złą” lub „złą”. Wszyscy oni (100%, 8 osób) zgodnie uznali tego rodzaju zachowania należy traktować jako formę przemocy w rodzinie. Niebezpieczeństwa w tego rodzaju relacjach łączących bliskich nie dostrzegają głównie ci badani, w których rodzinach panuje zrozumienie i pozytywny klimat emocjonalny. Wyjątkiem są tu osoby z wykształceniem ponadgimnazjalnym (51,9%, 68 osób) i wyższym (58,5%, 24 osoby), których połowa traktuje te zachowania jako formę przemocy w rodzinie. Tak wyraźne i jednostronne poglądy przejawiają głównie osoby stanu wolnego (70,2%, 33 osoby), a także pozostające w związkach nieformalnych (80%, 8 osób), dla których seksualne oraz intymne relacje łączące członków rodziny nie powinny mieć miejsca. Tylko niewielki odsetek respondentów, jak udowadniają badania, zjawisko przemocy w rodzinie wiąże z zaniedbaniami, a także niedożywieniem i brakiem opieki ze strony bliskich nad członkami ich rodzin (rodzicami, dziećmi itp.). Ponad połowa badanych (56,7%, 170 osób) tego rodzaju zachowań nie traktuje jako jedną z form przemocy rodzinnej. Jedynie 49,5% dorosłych (99 osób) i 31% badanych dzieci (31 osób) skłonna jest wiązać zaniedbanie i niedożywianie członków rodzin przez ich bliskich z tym negatywnym zjawiskiem społecznym. Wyraźna różnica w podejściu do tych

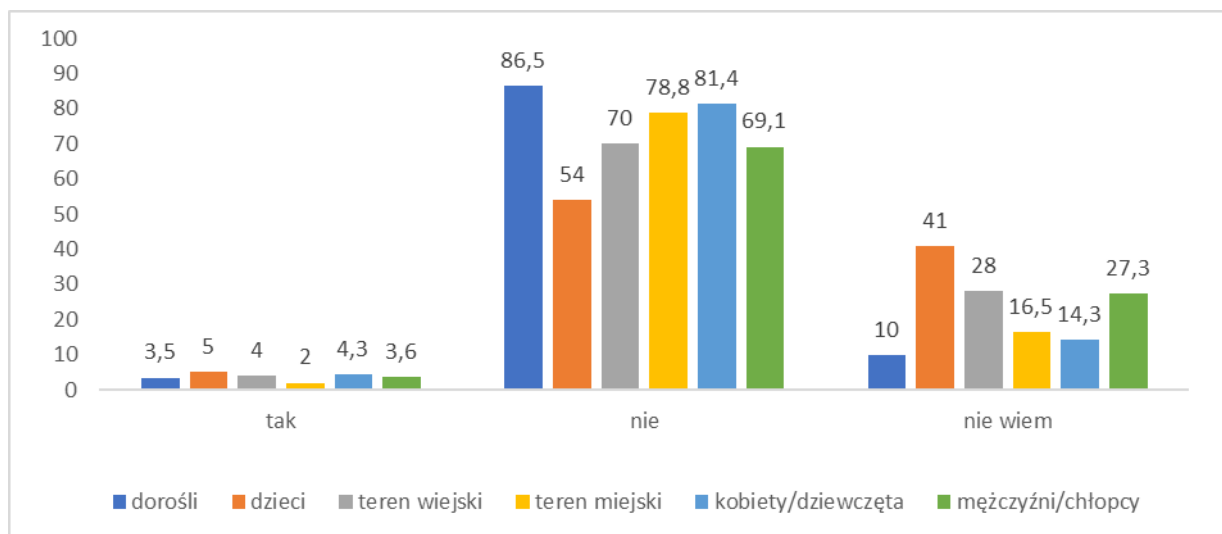
kwestii zauważalna jest w przypadku miejsca zamieszkania badanych. Osoby zamieszkujące tereny miejskie (49%, 98 osób), częściej niż osoby pochodzące ze wsi (32%, 32 osoby) w zaniedbaniu dzieci czy osób starszych skłonne są dostrzegać jedną z form przemocy rodzinnej. Nie dotyczy to jednak osób niepełnosprawnych, z których aż 60% (9 osób) jest odmiennego zdania, a także respondentów wywodzących się z rodzin 6-10 osobowych (64,3%, 18 respondentów) oraz ze wspólnot rodzinnych liczących więcej niż 10 członków (71,4%, 5 respondentów). Badani ci, rzadziej niż osoby wywodzące się z rodzin 1-3-osobowych (45,6%, 52 osoby) oraz 4-6-osobowych (43,7%, 66 osoby) w zaniedbaniu i niedożywianiu dzieci oraz dorosłych członków rodzin przez ich bliskich, skłonne są dostrzegać jedną z form przemocy rodzinnej. Dotyczy to także tych respondentów, którzy klimat emocjonalny panujący w ich rodzinach określili jako „bardzo dobry” (61,1%, 58 osób). Badani, wywodzący się z rodzin, w których relacje między bliskimi wpisują się w „zły” (85,7%, 6 osób) lub „obojętny” (63%, 17 osób) klimat emocjonalny, częściej w zaniedbaniu i braku opieki ze strony bliskich, dostrzegają jedną z form przemocy w rodzinie.

W przypadku dorosłych respondentów pogląd taki podzielają przede wszystkim osoby młode w wieku 18-25 lat (60%, 18 osób) oraz legitymujące się wykształceniem podstawowym (58,3%, 7 respondentów) i wyższym (58,5%, 24 respondentów). Aż 75% badanych (12 osób)

z wykształceniem gimnazjalnym w tego rodzaju zachowaniach i zaniedbaniach nie dostrzega jednej z form przemocy w rodzinie. Dotyczy to także respondentów żyjących w związkach małżeńskich (53%, 61 osób) i związkach nieformalnych (58,3%, 7 osób). Przeważająca większość respondentów ze zjawiskiem przemocy w rodzinie wiąże przede wszystkim przemoc fizyczną i psychiczną, które odrzucają jako sposób rozwiązywania problemów rodzinnych i kształtowania relacji wśród bliskich.

Aż 75,7% badanych (227 osób) wskazało, że nie istnieją żadne okoliczności, które uzasadniałyby stosowanie przemocy w rodzinie, niezależnie od jej formy i skali. Dotyczy to zwłaszcza osób dorosłych (86,5%, 173 osób), częściej kobiet (81,4%, 131 osób) niż mężczyzn (69,1%, 96 osób) oraz w mniejszym stopniu badanych dzieci (54%, 54 osoby). Jednakże 41% (41 osób) uczniów szkół gimnazjalnych nie było w stanie jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie, wybierając wariant odpowiedzi „nie wiem”. Spośród ogółu badanych jedynie 4% respondentów.

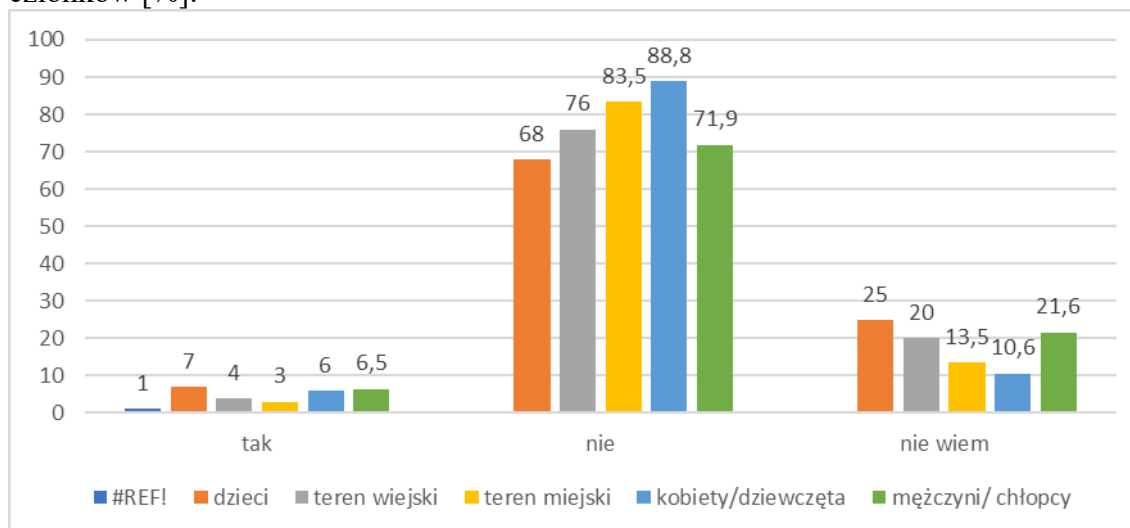
Wykres 9. Okoliczności usprawiedliwiające stosowanie przemocy w rodzinie [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Do usprawiedliwiania zjawiska przemocy w rodzinie największą tendencję przejawiają osoby wywodzące się z rodzin 6-10-osobowych (7,1%). Dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy jeden z członków rodziny nadużywa on alkoholu (7 odpowiedzi), znęca się nad rodziną (2 odpowiedzi), narkotyzuje się (6 odpowiedzi) lub istnieje konieczność jego „zdyscyplinowania” (24 odpowiedzi)-głównie dzieci. Zdaniem 10 respondentów przemoc w rodzinie jest jednym z elementów „życia i wychowania”. Pojawia się także w sytuacjach, gdy rodzina zmaga się z problemem ubóstwa, alkoholizmu (7 odpowiedzi) oraz podczas rodzinnych kłótni. Choć dla niewielkiego odsetka respondentów istnieją okoliczności usprawiedliwiające przemoc w rodzinie, to zdaniem 81% badanych (243 osoby) stosowanie przemocy wobec jednego z członków rodziny nie jest dopuszczalne, nawet w sytuacji, gdy byłoby to korzystna dla całej rodziny.

Wykres 10. Ogólny interes rodziny a dopuszczalność przemocy wobec jednego z jej członków [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Odmiennej opinii było jedynie 10 respondentów (3,3%). Jednakże 15,7% badanych (47 osób) nie było w stanie jednoznacznie odpowiedzieć na to pytanie, wybierając wariant odpowiedzi „nie wiem”. Wśród ogółu respondentów największą tolerancję do tego rodzaju zachowań w rodzinie przejawiają głównie dzieci (7%, 7 osób), częściej mężczyźni i chłopcy (6,5%, 9 osób), a także osoby zamieszkujące tereny wiejskie (4%, 4 osoby) oraz wywodzące się z rodzin 4-6-osobowych (5,3%, 8 osób) i oceniające atmosferę panującą w swojej rodzinie jako „dobrą” (5,4%, 8 osób) i „bardzo dobrą” (1,7%, 2 osoby). Jeśli chodzi o respondentów dorosłych, to stosowanie przemocy wobec jednego z członków własnej rodziny we wspomnianej sytuacji dopuszczają głównie osoby w wieku 24-45 lat (2,3%, 2 osoby) z wykształceniem wyższym (2,4%, 1 osoba), pozostające w związku małżeńskim (2,6%, 3 osoby), czyli rodzice i małżonkowie. Niezależnie jednak od przytoczonych powyżej wyników badań należy stwierdzić, że zdaniem przeważającej większości respondentów w relacjach interpersonalnych zachodzących w rodzinie nie ma miejsca na przemoc: fizyczną (bicie, szarpanie, popychanie)-91% respondentów, psychiczną (wrzaski, poniżanie, wyzwiska)-85% respondentów, ekonomiczną (odbieranie pieniędzy, kradzieże)-90,7% respondentów, seksualną (dotykanie w miejscach intymnych, nakłanianie do pożycia seksualnego)-94% respondentów, a także na zaniedbanie i niedożywianie któregoś z członków danej rodziny-93% respondentów.

Warto jednak zauważyć, że dzieci o wiele częściej niż osoby dorosłe tolerują w rodzinie takie formy przemocy jak „odbieranie pieniędzy i kradzieże” (5%, 5 osób) oraz „wrzaski, poniżanie, wyzwiska” (11%, 11 osób). Ta ostatnie zachowania są także częściej tolerowane przez respondentów zamieszkujących na terenach wiejskich (10%, 10 osób) niż przez pochodzących z miast (4,5%, 9 osób). Choć, jak już wskazano, 94% respondentów (282 osoby) stanowczo odrzuca relacje między członkami rodziny oparte na takich zachowaniach

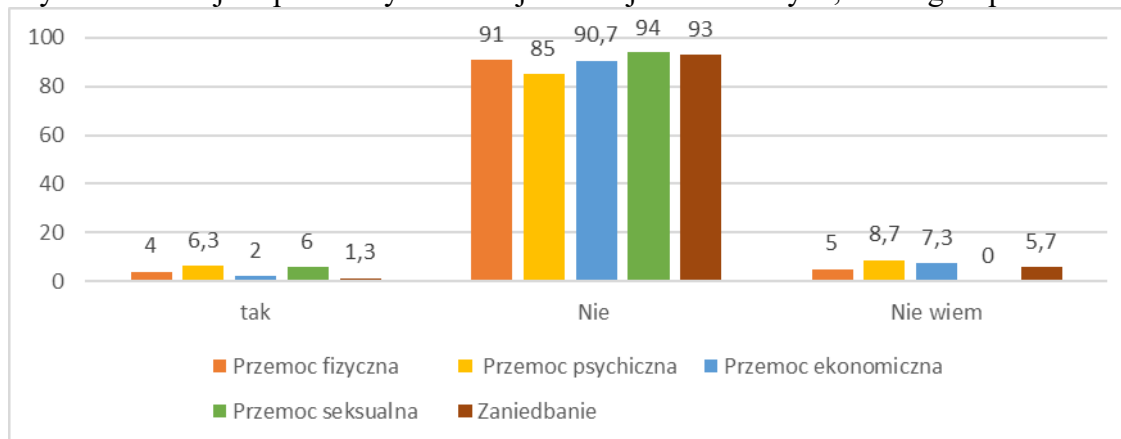
jak „dotykanie w miejscach intymnych” i „nakłanianie do pożycia seksualnego”, to nieco częściej czynią to kobiety/dziewczęta (95,7%, 154 osoby) niż mężczyźni/chłopcy (92,1%, 128 osób).

Tabela 6. Miejsce przemocy domowej w relacjach rodzinnych, według respondentów.

Formy przemocy rodzinnej	Rozkład odpowiedzi							
	Tak		Nie		Nie wiem		Razem	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Przemoc fizyczna	12	4,0	173	91,0	15	5,0	300	100
Przemoc psychiczna	19	6,3	255	85,0	26	8,7	300	100
Przemoc ekonomiczna	6	2,0	272	90,7	22	7,3	300	100
Przemoc seksualna	18	6,0	282	94,0	0	0	300	100
Zaniedbanie	4	1,3	279	93,0	17	5,7	300	100

Opracowanie: zespół badawczy.

Wykres 11. Miejsce przemocy domowej w relacjach rodzinnych, według respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

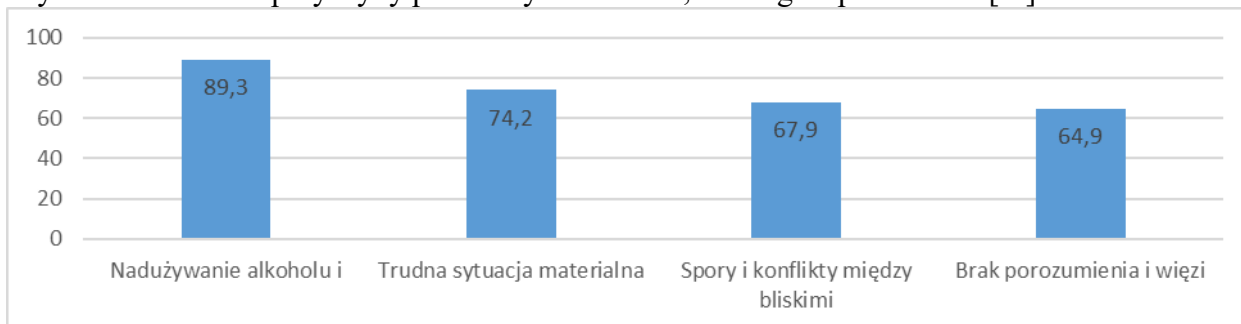
Różnice te są jednak minimalne, tak jak w przypadku osób zamieszkujących tereny wiejskie (7%, 7 osób) i miejskie (5,5%, 11 osób). Stąd też nie wpływają one na ostateczną konkluzję z tej części badań, według której badani stanowczo odrzucają te zachowania przejawiane przez członków rodzin, które odwołują się do przemocy seksualnej, ale także objawiają się w zaniedbywaniu lub niedożywianiu bliskich.

## PRZYCZYNY I SKAŁA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Część pytań, na które odpowiadali respondenci dotyczyła przyczyn i źródeł zjawiska przemocy w rodzinie. Za ich pośrednictwem starano się uzyskać informacje, na podstawie których można byłoby wskazać na te elementy środowiska lokalnego, które zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy domowej. Respondenci najczęściej wskazywali na takie przyczyny jak:

- nadużywanie alkoholu i substancji odurzających (narkotyków) przez członków rodziny: 1340 pkt. 89,3% respondentów,
- trudna sytuacja materialna rodziny (niskie dochody, złe warunki lokalowe, bezrobocie członków rodziny): 1113 pkt, 74,2% respondentów,
- spory i konflikty pomiędzy członkami rodziny (problemy wychowawcze z dziećmi, brak współpracy między rodzicami): 1019 pkt, 67,9% respondentów,
- brak porozumienia i więzi emocjonalnej pomiędzy członkami rodziny : 974 pkt., 64,9% respondentów.

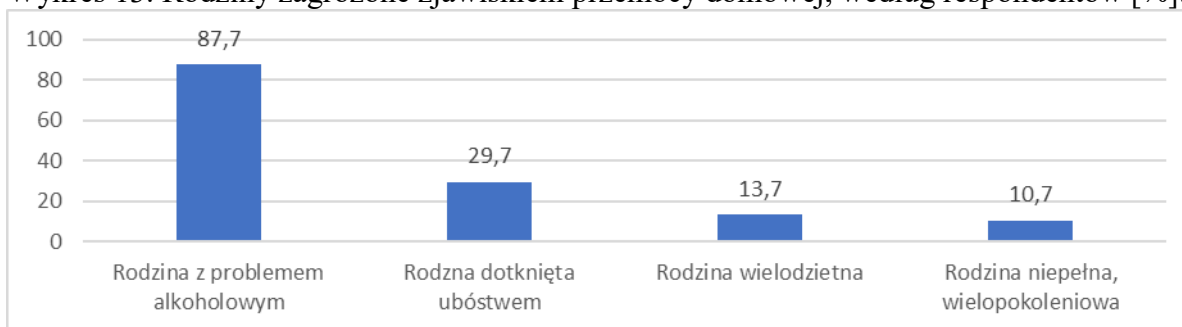
Wykres 12. Główne przyczyny przemocy w rodzinie, według respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Zdaniem respondentów najczęściej do zachowań o charakterze przemocy fizycznej, psychicznej, seksualnej, ekonomicznej oraz zaniedbań dochodzi w rodzinach z „problemem alkoholowym” (87,7%, 283 osoby), a także „dotkniętych ubóstwem” (29,7%, 89 osób). Według co dziesiątego badanego (10,7% 32 osoby) zjawisko to występuje również w rodzinach „niepełnych”, „wielopokoleniowych” oraz „wielodzietnych” o czym przekonanych jest 13,7% badanych (41 osób).

Wykres 13. Rodziny zagrożone zjawiskiem przemocy domowej, według respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.



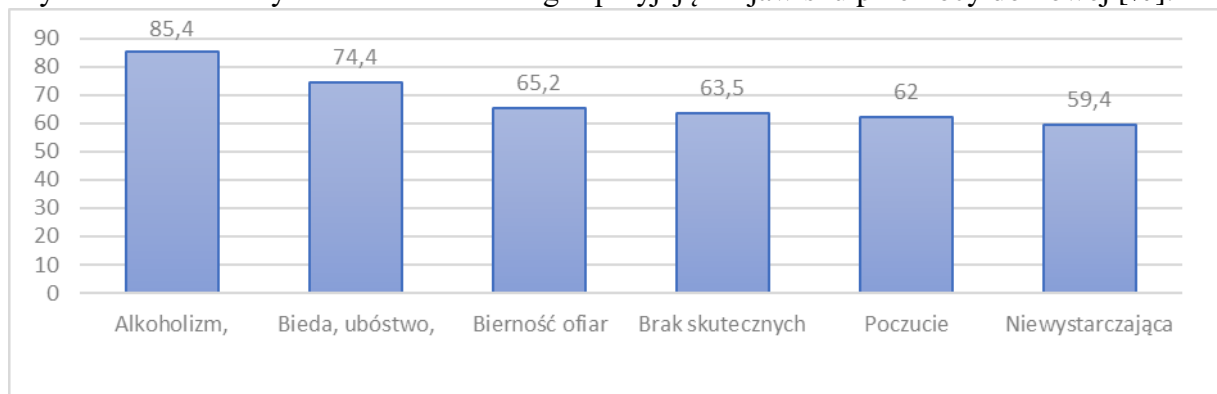
Jednak wśród elementów środowiska lokalnego, sprzyjających zjawisku przemocy w rodzinie, respondenci najczęściej wskazywali na alkoholizm, narkomanię i przestępczość (1794 pkt., 85,4% respondentów) oraz aktualną sytuację społeczno-ekonomiczną (tj. biedę, ubóstwo, wysokie bezrobocie (1562 pkt., 74,2% respondentów). Według badanych utrzymywanie się tego zjawiska spowodowane jest także biernością ofiar przemocy w rodzinie, które kierując się strachem i wstydem nie ujawniają przypadków dotyczącej ich przemocy (1370 pkt., 65,2% respondentów). Ponad połowa respondentów uważa także, że zjawisku przemocy w rodzinie w ich środowisku lokalnym sprzyjają także:

- brak skutecznych narzędzi zwalczania przemocy w rodzinie (1333 pkt., 63,5% respondentów),
- poczucie bezkarności ze strony sprawców przemocy w rodzinie (1303 pkt., 62% respondentów),
- niewystarczająca pomoc ofiarom przemocy w rodzinie (1247 pkt., 59,4% respondentów).

Wszystkie te czynniki i elementy sprzyjają, zdaniem badanych, zjawisku przemocy w rodzinie w środowisku lokalnym.

Dzięki uzyskanym danym można stwierdzić, że przypadki tego zjawiska (w różnej formie) respondenci obserwują w swoim najbliższym otoczeniu. Ponad 32% badanych (97 osób) przyznało, że zna osobiście osobę, będącą ofiarą przemocy psychologicznej ze strony swych bliskich. Odpowiedzi takiej udzieliło 33% dorosłych respondentów (66 osób) i 31% badanych dzieci (31 osób). Wśród respondentów tych przeważały kobiety (36,6%, 59 osób) oraz mieszkańcy terenów miejskich (34%, 68 osób).

Wykres 14. Elementy środowiska lokalnego sprzyjające zjawisku przemocy domowej [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Ponad jednej trzeciej respondentów znane są więc osoby, wobec których bliscy przejawiają zachowania odwołujące się do wyzwisk, wrzasków oraz ich psychicznego i emocjonalnego poniżania. Niektóre z nich są zapewne również ofiarami przemocy fizycznej. Na znajomość takich osób, wobec których bliscy stosują przemoc fizyczną (w tym bicie, popychanie i szarpanie) wskazało 84 respondentów (28%). Były to głównie kobiety/dziewczęta (31,7%, 51 osób) oraz mieszkańcy terenów miejskich (30,5%, 60 osób). W dalszej kolejności respondenci przyznawali się także do znajomości osób zaniedbywanych przez bliskich, na co wskazało 14,7% ankietowanych (44 osób). Były to głównie dzieci (20%, 20 osób), częściej jednak chłopcy (17,3%, 24 osoby) niż dziewczęta (12,4%, 20 osób).

Jedynie niewielki odsetek respondentów przyznał, że zna osoby, będące ofiarami przemocy ekonomicznej ze strony swoich bliskich (8,3%, 25 osób). Takich odpowiedzi najczęściej udzielały osoby dorosłe (7,5%, 15 osób), częściej mężczyźni (10,1%, 14 osób) niż kobiety (6,8%, 11 osób)-niezależnie od miejsca zamieszkania. Badania udowodniły także, że niewielki odsetek respondentów (2,3%, 7 osób)

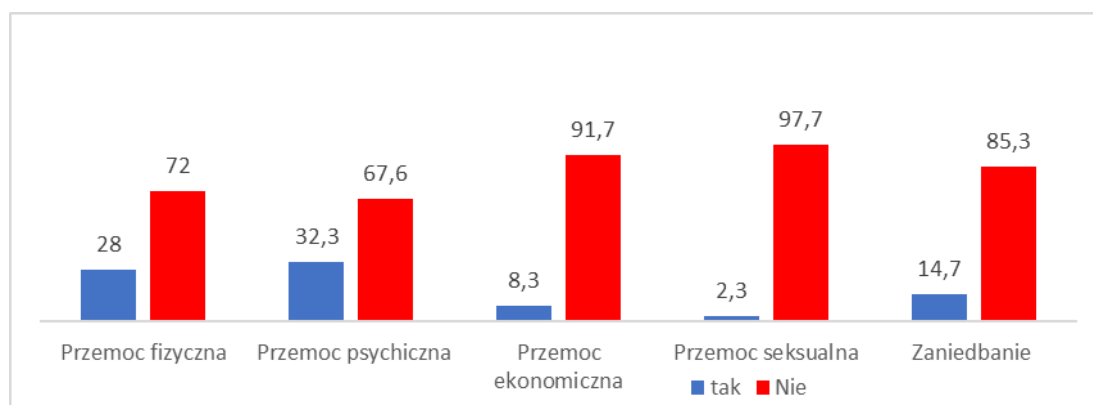
w gronie swoich znajomych i przyjaciół ma osoby, będące ofiarami przemocy seksualnej w rodzinie. Wskazywały na to głównie osoby zamieszkujące na terenie miejskim (3%, 3osoby).

Tabela 7. Znajomość ofiar przemocy domowej przez respondentów.

Formy przemocy rodzinnej	Rozkład odpowiedzi					
	Tak		Nie		Razem	
	N	%	N	%	N	%
Przemoc fizyczna	84	28,0	216	72,0	300	100
Przemoc psychiczna	97	32,3	203	67,7	300	100
Przemoc ekonomiczna	25	8,3	275	91,7	300	100
Przemoc seksualna	7	2,3	293	97,7	300	100
Zaniedbanie	44	14,7	256	85,3	300	100

Opracowanie: zespół badawczy.

Wykres 15. Znajomość ofiar przemocy domowej przez respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

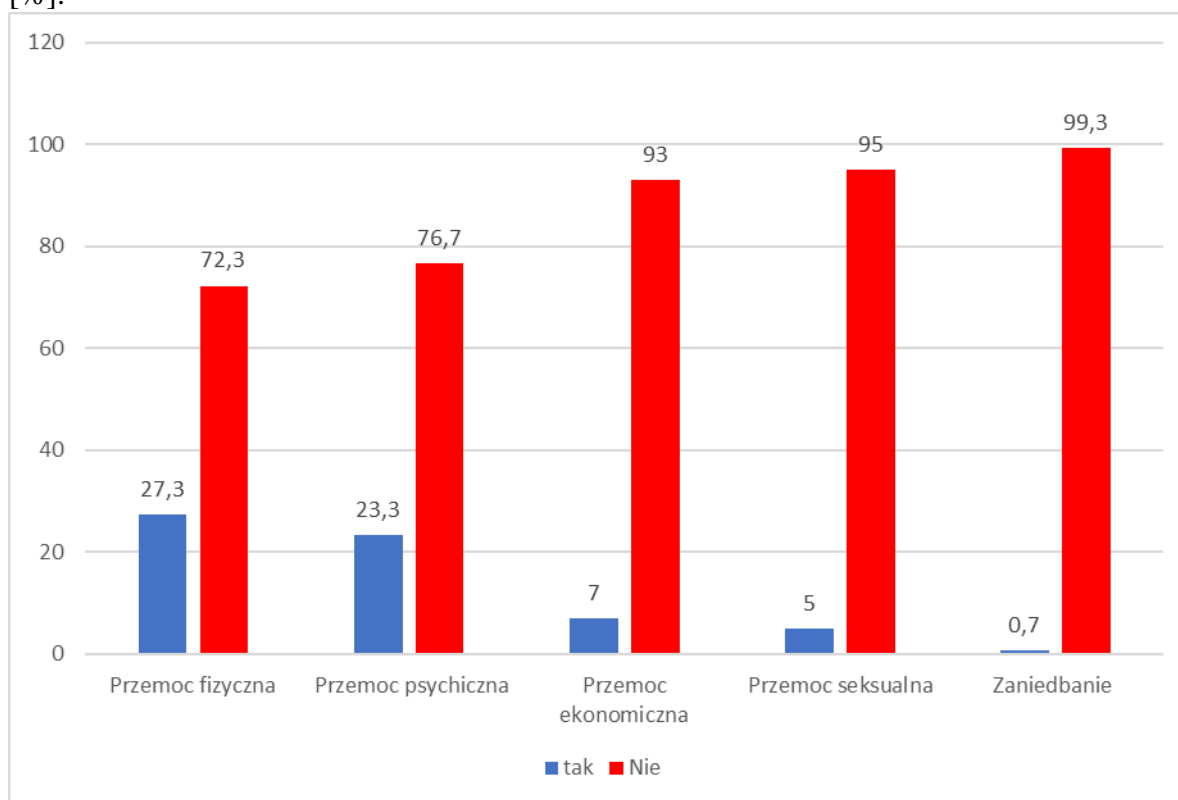
Część respondentów przyznała również, że była świadkiem tych zachowań ze strony swych bliskich, których charakter wpisuje się w pojęcie zjawiska przemocy rodzinnej. Co czwarty badany (27,3%, 82 osób) był świadkiem m.in. poniżania członków rodziny przez jednego z bliskich (przemoc psychologiczna), zaś 23,3% (70 osób) respondentów zaobserwowało w swoich rodzinach elementy przemocy fizycznej (bicia, szarpania, popychania), po które sięgali ich bliscy w relacjach z dziećmi, rodzicami lub osobami spokrewnionymi. W mniejszym zakresie respondenci byli także świadkami zaniedbań i braku opieki nad dziećmi lub rodzicami (7%, 21 osób), przemocy ekonomicznej (5%, 15 osób) oraz zachowań o charakterze seksualnym (0,7%, 2 osoby).

Tabela 8. Obserwowane przez respondentów zachowania o charakterze przemocy domowej.

Formy przemocy rodzinnej	Rozkład odpowiedzi					
	Tak		Nie		Razem	
	N	%	N	%	N	%
Przemoc fizyczna	70	23,3	230	76,6	300	100
Przemoc psychiczna	82	27,3	218	72,7	300	100
Przemoc ekonomiczna	15	5,0	285	95,0	300	100
Przemoc seksualna	2	0,7	298	99,3	300	100
Zaniedbanie	21	7,0	279	93,0	300	100

Formy przemocy rodzinnej

Wykres 17. Obserwowane przez respondentów zachowania o charakterze przemocy domowej [%].



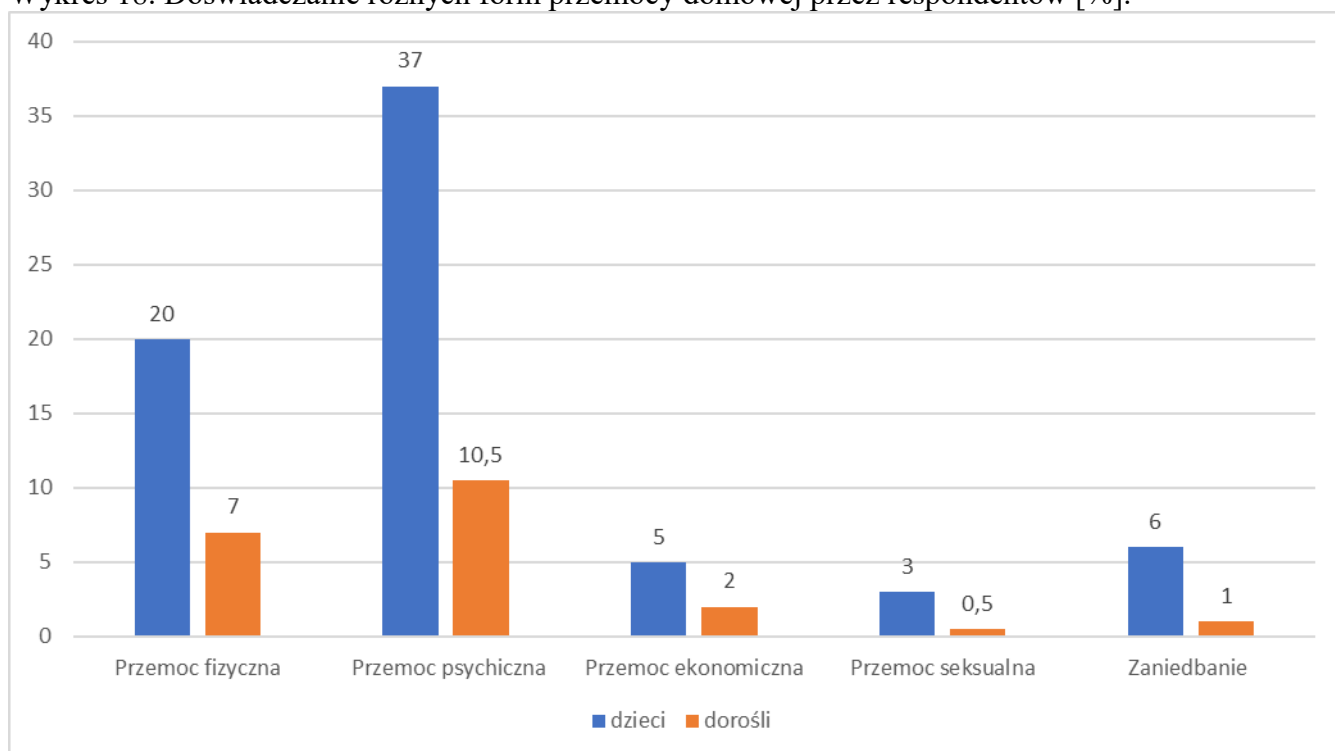
Opracowanie: zespół badawczy.

Jednocześnie na podstawie otrzymanych wyników badań należy przypuszczać, że sami respondenci w określonych okolicznościach stają ofiarami tego rodzaju zachowań ze

strony swoich bliskich. Tylko niewielki odsetek badanych, jak wskazuje rozkład uzyskanych odpowiedzi, doświadcza ze strony członków swej rodziny przemocy fizycznej, psychicznej czy zaniedbania i braku opieki. Są to jednak przypadki „rzadkie”. Bicia, popychania i szarpania kilka razy w roku doświadcza 8% badanych (24 osoby). Dotyczy to jednak głównie dzieci (15%, 15 osób) oraz kobiet i dziewcząt (8,7%, 14 osób). Jedyne 8 respondentów (2,7%), w tym 5 osób dorosłych (2,5%) przyznało, że ofiarą bicia i przemocy fizycznej w rodzinie są kilka razy w miesiącu. Bardzo często, a więc kilka razy w tygodniu tego rodzaju przemocy ze strony bliskich doświadcza 2 dzieci (2,0%). O wiele bardziej rozpowszechniona jest przemoc psychiczna, którą cyklicznie doświadcza 58 respondentów (19,3%). Kilka razy do roku dotyka ona 43 respondentów (14,3%), głównie dzieci (31%, 31 osób) bez względu na ich płeć. 7 dorosłych (3,5%) ma jej doświadczać kilka razy w miesiącu, zaś 4 nieletnich (4%) kilka razy w tygodniu. W przypadku tego rodzaju zachowań, najczęściej dotykają one kobiety i dziewcząt (20,5%) niż mężczyzn i chłopców (8%).

Na podstawie otrzymanych rozkładów odpowiedzi można sądzić, że nieco mniej rozpowszechniona w badanej populacji jest przemoc domowa o charakterze ekonomicznym. Jedyne 3% respondentów przyznało, że osoby bliskie dopuszczały się wobec nich takich zachowań jak: odbieranie pieniędzy, uniemożliwianie podjęcia pracy, kradzieże. Kilka razy w roku zachowania takie dotykają 4 dorosłych (2%) i 3 ankietowanych dzieci (3%)-jednak najczęściej kobiet i dziewcząt (3,1%, 5 osób). Na powtarzanie się tych zachowań kilka razy w miesiącu i tygodniu wskazało jedynie 2 dzieci (2%). Kolejne 2,3% badanych przyznało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy było ofiarą tzw. przemocy ekonomicznej ze strony najbliższych krewnych, który odebrali im pieniądze lub należące do nich rzeczy. W tym samym czasie 1,7% respondentów doświadczyło niewłaściwej opieki ze strony bliskich i zaniedbania, zaś 1% badanych niewłaściwych zachowań o charakterze seksualnym. Podobnych zachowań w postaci krzyków, wrzasków i poniżania (przemoc psychiczna) kilka razy w miesiącu doświadcza kolejne 3% respondentów, zaś bicia, szarpania i popychania (przemoc fizyczna) 2,7% badanych. W ciągu jednego miesiąca 1% badanych pozbawiona jest właściwej opieki ze strony bliskich, zaś 0,3% doświadczenia zachowań, definiowanych jako przemoc seksualna i ekonomiczna. Niewielki odsetek badanych przyznało jednak, że w ciągu tygodnia kilkakrotnie są oni ofiarami przemocy fizycznej (0,7%), psychicznej (2%) oraz ekonomicznej (0,3%), ze strony rodziców, rodzeństwa lub innych krewnych.

Wykres 18. Doświadczanie różnych form przemocy domowej przez respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

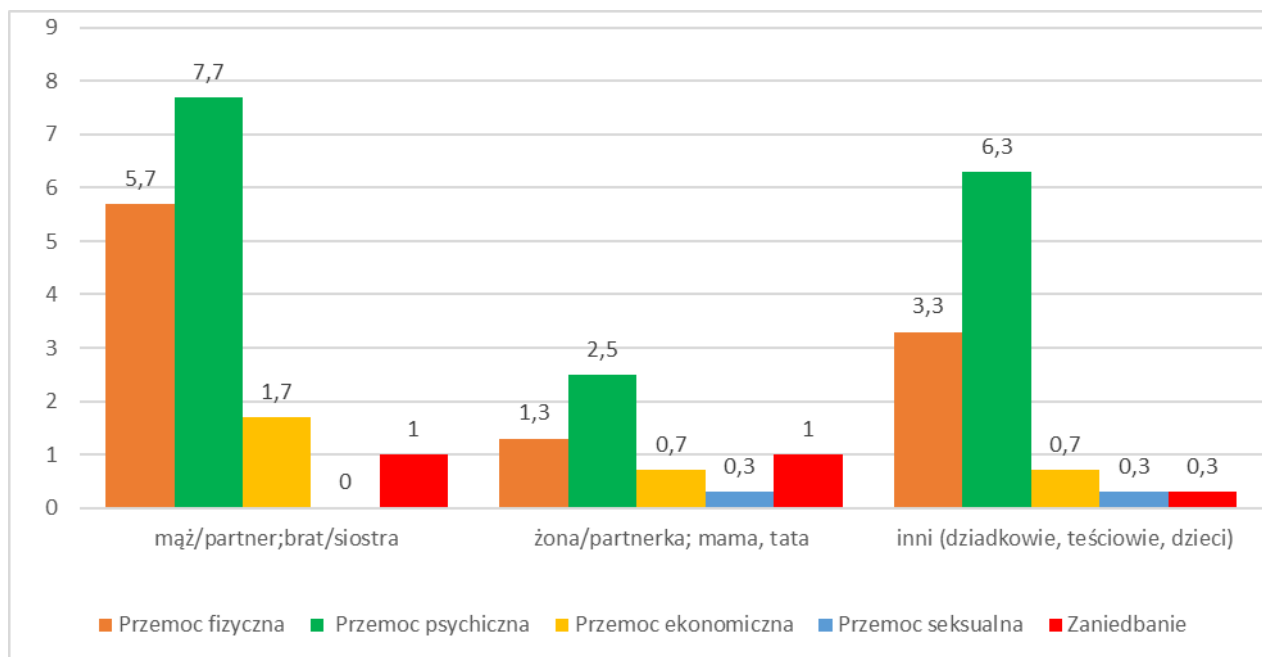
Jeszcze bardziej incydentalna, jak można sądzić na podstawie wyników badań, jest w badanej zbiorowości przemoc seksualna. Ze strony bliskich i krewnych doświadczają ich ma 4 respondentów w tym jedna dorosła osoba (0,5%) i troje dzieci (3%)-kilka razy do roku. Jeden z ankietowanych chłopców (0,3%) przyznał jednak, że ofiarą przemocy seksualnej ze strony bliskich bywa częściej niż raz w tygodniu. Informacje te nie znalazły jednak pokrycia w informacjach uzyskanych za pośrednictwem innych pytań.

W trakcie badań ponad 2,6% respondentów (8 osób, w tym 6 dzieci) wskazało również na niewystarczającą opiekę ze strony bliskich, co ma mieć miejsce kilka razy do roku. Dotyczyć to ma jednak głównie mężczyzn i chłopców, z których 2 (1,4%) zaniechanych jest przed bliskich kilka razy w miesiącu.

## **SPRAWCY I OFIARY PRZEMOCY W RODZINIE**

Sprawcami tych doświadczanych przez respondentów zachowań, wpisujących się w zjawisko przemocy w rodzinie, są najczęściej bliscy i krewni. Dorośli respondenci przemocy fizycznej mają doświadczają przede wszystkim ze strony dalszych krewnych i bliskich (odpowiedzi „inni”), na których wskazało 4% badanych (8%). W 5 przypadkach (2,5%) sprawcą bicia, kopania i szarpania jest mąż lub partner. Takiego zdania są przede wszystkim kobiety (6,8%, 11 osób), które częściej niż mężczyźni (4,3%, 6 osób) doświadczają przemocy fizycznej ze strony najbliższej osoby, z którą pozostają w związku małżeńskim lub partnerskim. Za bicie i szarpanie najmłodszych respondentów odpowiada przede wszystkim rodzeństwo tj. brat lub siostra (12%, 12 osób), zaś w mniejszym stopniu rodzice (4%, 3 osoby) oraz dziadkowie i wujkowie (2%, 2 osoby). Według 8% dorosłych respondentów (16%) dzieci oraz dziadkowie odpowiadają głównie za te zachowania w rodzinie, które dają się skatalogować jako przemoc psychiczna.

Wykres 19. Sprawcy przemocy domowej, według respondentów [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

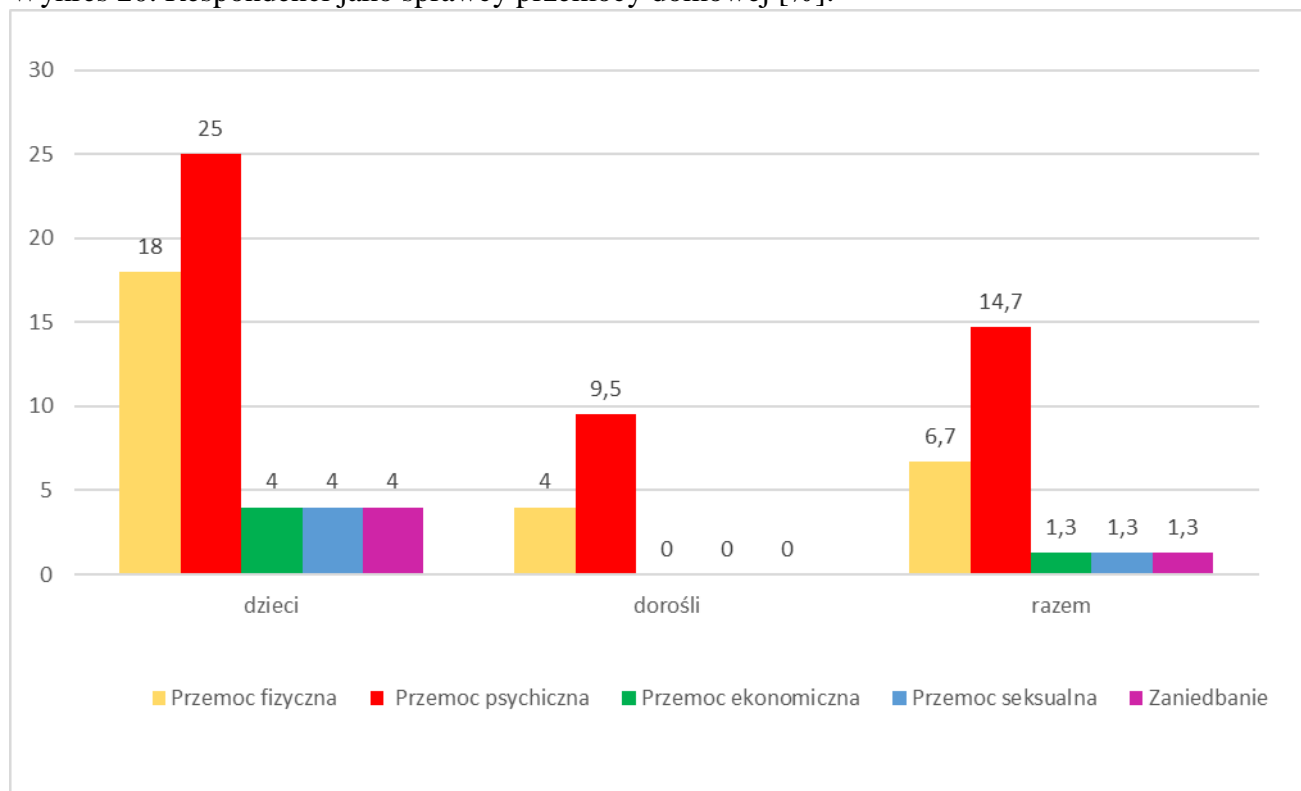
To głównie najmłodszy i najstarsi bywają sprawcami tego rodzaju zachowań, częściej niż mąż lub partner (4,5%, 9 osób). Potwierdzają to odpowiedzi uzyskane od najmłodszych respondentów, którzy jedynie w 8 przypadkach (8%) doświadczać mieli przemocy psychicznej ze strony któregoś z rodziców. Najczęściej jako sprawców tych zachowań wskazywali swoje rodzeństwo (14%, 14 osób). Kobiety i dziewczęta najczęściej wskazywały męża/partnera oraz brata/siostrę (10,6%, 17 osób), jako tych bliskich, którzy najczęściej wobec nich stosować mieli wrzaski, pogroźki czy poniżanie. Jednocześnie za odbieranie pieniędzy respondentom oraz zabór należących do nich przedmiotów odpowiadać miało przede wszystkim rodzeństwo badanych uczniów lub mąż/partner (1,7%, 5 osób) dorosłych respondentów, rzadziej żona/partnerka (dorośli respondenci) oraz rodzice najmłodszych badanych (2%, 2 osoby). Jednak to właśnie ci ostatni, zdaniem 1 respondentki (osoba dorosła) odpowiadać mieli za niewłaściwe zachowania o charakterze seksualnym, których miała ona doświadczać. Jeśli chodzi o brak należytej opieki nad respondentami, to osoby małoletnie odpowiedzialnością za to obarczają głównie rodzeństwo (2%, 2 osoby) oraz rodziców (3%, 3 osoby).

Niektórzy respondenci nie tylko doświadczają różnych form przemocy domowej, ale niekiedy są też jej sprawcami. Wydaje się jednak, że w świetle powyżej przytoczonych danych można zaryzykować twierdzenie, że tylko niewielki odsetek badanych otwarcie przyznał się do tego rodzaju zachowań, podejmowanych wobec bliskich. Najmniej otwarci w ten kwestii okazali się dorośli, z których jedynie 9,5% przyznało się do stosowania przemocy psychicznej, a 4% do bicia lub szarpania bliskich. Bardziej chętne do udzielenia odpowiedzi w tym obszarze badań okazały



się dzieci. 25% z nich przyznało się do posługiwania się wyzwiskami, krzykiem oraz szantażem emocjonalnym w stosunku do członków swej rodziny.

Wykres 20. Respondenci jako sprawcy przemocy domowej [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Kolejne 18% uczniów szkół wskazało na przemoc fizyczną, po którą sięgają w trakcie sporów i konfliktów z rodzicami, rodzeństwem lub innymi krewnymi. Największe opory wśród respondentów budziły pytania o stosowanie przez nich przemocy seksualnej i ekonomicznej wobec swoich bliskich, co znalazło odzwierciedlenie w uzyskanych odpowiedziach. Niemniej jednak na ich podstawie można wskazać na pewne prawidłowości.

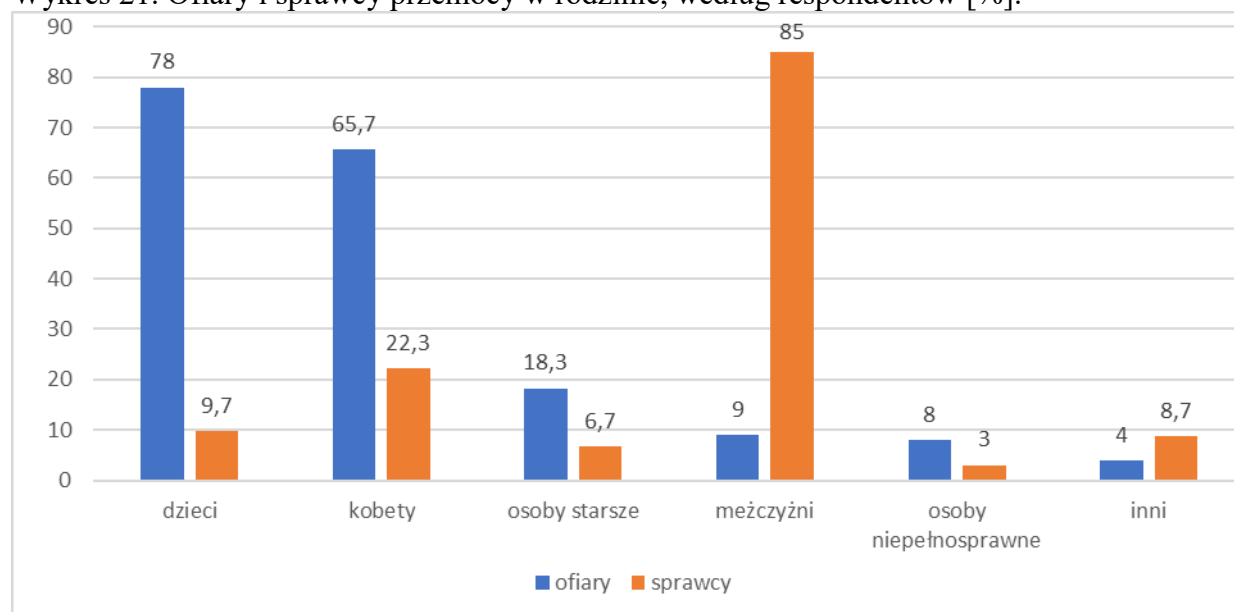
Najczęściej respondenci dopuszczają się tych zachowań, które można skatalogować jako przemoc psychiczną. Dotyczy to jednak głównie dzieci (17%, 17 osób), ale także kobiet i dziewcząt (14,3%, 23 osoby), sięgających po tę formę kilka razy do roku. Do wielokrotnego poniżania swoich bliskich w ciągu tygodnia przyznało się jedynie 3 respondentów (3%), w tym 2 chłopców (1,4%). Jedynie 19 osób dorosłych (9,5%) kilka razy w roku i miesiącu, jak zaznaczyło, wpływać ma na krewnych za pomocą krzyków, wyzwisk lub ich poniżania. Badani przyznali się także do incydentalnego (kilka razy w roku) posługiwania się siłą i przemocą fizyczną wobec członków swoich rodzin. Takiej odpowiedzi udzieliło 8 dorosłych (4%) oraz 14 dzieci (14%), w tym 12 kobiet i dziewcząt (7,5%) oraz 10 mężczyzn i chłopców (7,2%). Do częstszego stosowania tej formy przemocy domowej (kilka razy w miesiącu, tygodniu) przyznało się 4 dzieci (4%).

Wydaje się jednak, że powyższe odpowiedzi taktować należy z dużą dozą ostrożności, podobnie jak informacje dotyczące zachowań o charakterze seksualnym i ekonomicznym, których sprawcami są respondenci. Wskazują one na marginalny charakter tych zjawisk, co jednak nie do końca znajduje potwierdzenie w innych danych uzyskanych w trakcie badania. Przypuszczenie to znajduje odzwierciedlenie w pytaniach o ofiary i sprawców przemocy domowej. Dotyczy to zwłaszcza mężczyzn, których 85% (255 osób) respondentów wskazało jako najczęściej odpowiedzialnych za to zjawisko. Takiej odpowiedzi udzieliło 89,4% badanych kobiet (144 osoby) i 79,9% ankietowanych mężczyzn (111 osób) oraz 70% dzieci (70 osób). Jedynie 21,6% mężczyzn (30 osób) odpowiedzialnością za przypadki przemocy domowej obarcza kobiety, które w nieco większym stopniu (23%, 37 osób) podzielają ten niewygodny dla nich pogląd.

Osoby starsze agresorami i sprawcami przemocy domowej są przede wszystkim dla dzieci (12%, 12 osób), zaś te ostatnie są skłonne siebie obarczać odpowiedzialnością za to zjawisko (18%, 18 osób). Jeśli chodzi o osoby niepełnosprawne, to jako sprawców zachowań o charakterze przemocy w rodzinie postrzegają ich w największym stopniu dzieci (4%, 4 osoby), a także mężczyźni i chłopcy (4,3%, 6 osób).

Dla 8% respondentów niepełnosprawni są grupą społeczną, szczególnie narażoną na przemoc ze strony bliskich i krewnych, choć ankietowane osoby niepełnosprawne (93,3%, 15 osób) w ogromnej większości nie podzielają tego przekonania. Ich zdaniem szczególną ochroną należałoby objąć przede wszystkim osoby starsze (100%, 15 osób), które ze względu na swą nieporadność mogą doświadczać przemocy rodzinnej. Jednak grupami najbardziej zagrożonymi tym zjawiskiem, zdaniem badanych, są głównie dzieci (78%, 234 osoby) oraz kobiety (65,7%, 197 osób).

Wykres 21. Ofiary i sprawcy przemocy w rodzinie, według respondentów [%].

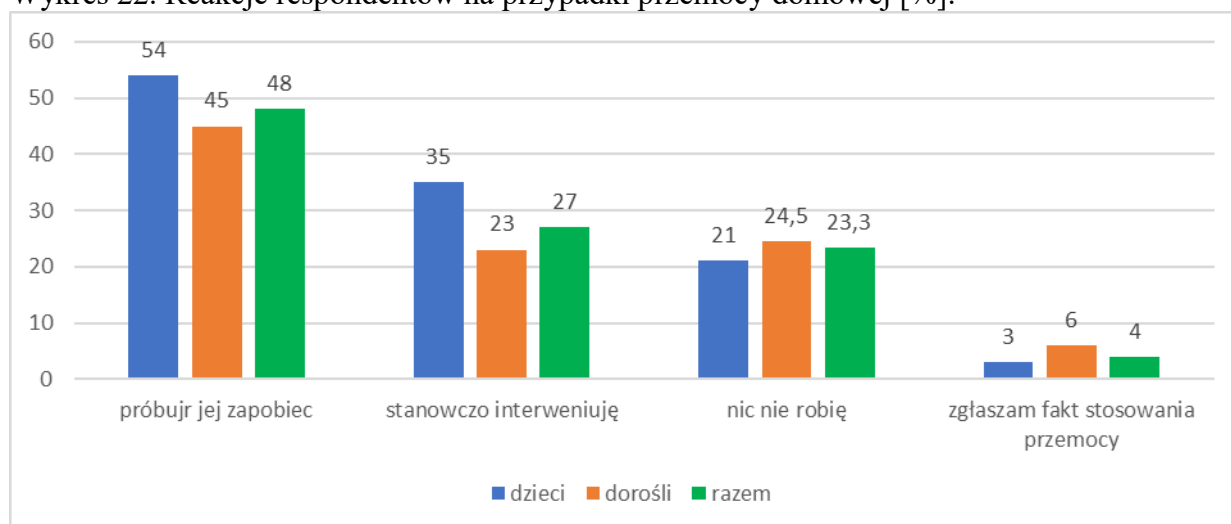


Opracowanie: zespół badawczy.

## REAKCJE WOBEC ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Choć respondenci, co już wykazano, nie potrafią w pełni określić jakie zachowania przejawiane przez członków ich rodzin uznać należy za formy przemocy domowej, to jednak są w stanie się im przeciwstawić. Dotyczy to przede wszystkim przemocy fizycznej i psychicznej, z którymi najczęściej identyfikują przemoc domową. Prawie połowa respondentów (48%, 144 osoby) przyznały, że spodziewając się tego rodzaju zachowań, próbuje im zapobiec. Dotyczy to częściej jednak dzieci (54%, 54 osób), niż osób dorosłych (45%, 90 osób). Ci ostatni respondenci najczęściej nie interweniują (24,5%, 49 osób) i pozostają bierne wobec zaistniałych przypadków przemocy domowej. Nie dotyczy to jednak dzieci. Aż 35% z nich (35 osób) w takich chwilach podejmuje decyzje o stanowczej swojej interwencji lub też poinformowaniu o tych faktach właściwych służb lub instytucji (6%, 6 osób). Niemniej jednak odsetek respondentów, pragnących zapobiegać tego rodzaju zachowaniom wydaje się być niewystarczający. Dotyczy to zwłaszcza osób dorosłych.

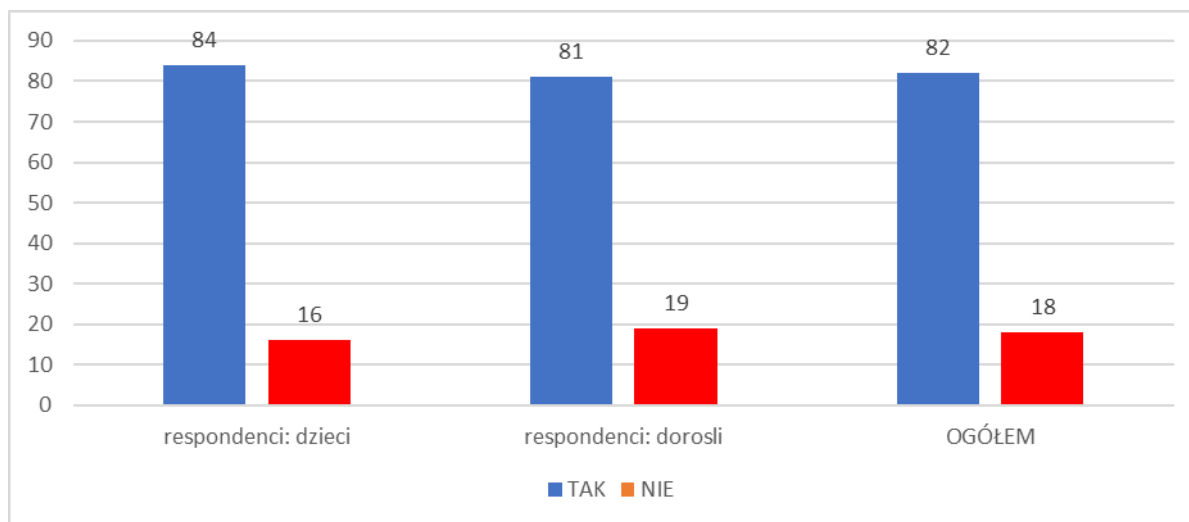
Wykres 22. Reakcje respondentów na przypadki przemocy domowej [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Obydwie grupy badanych przyznają jednak, że wiedzą gdzie szukać pomocy jako ofiary przemocy rodzinnej. Przekonanych jest o tym 82% respondentów (246 osób), w tym 81% dorosłych (162 osoby) oraz 84% dzieci (84 osób). Wśród organizacji oraz instytucji, na których pomoc mogą liczyć osoby doświadczające przemocy fizycznej, psychicznej, ekonomicznej, seksualnej lub zaniedbania ze strony bliskich, są zdaniem respondentów przede wszystkim: Policja (40,7%, 218 osób) oraz instytucje pomocy społecznej (18,5%, 99 osób).

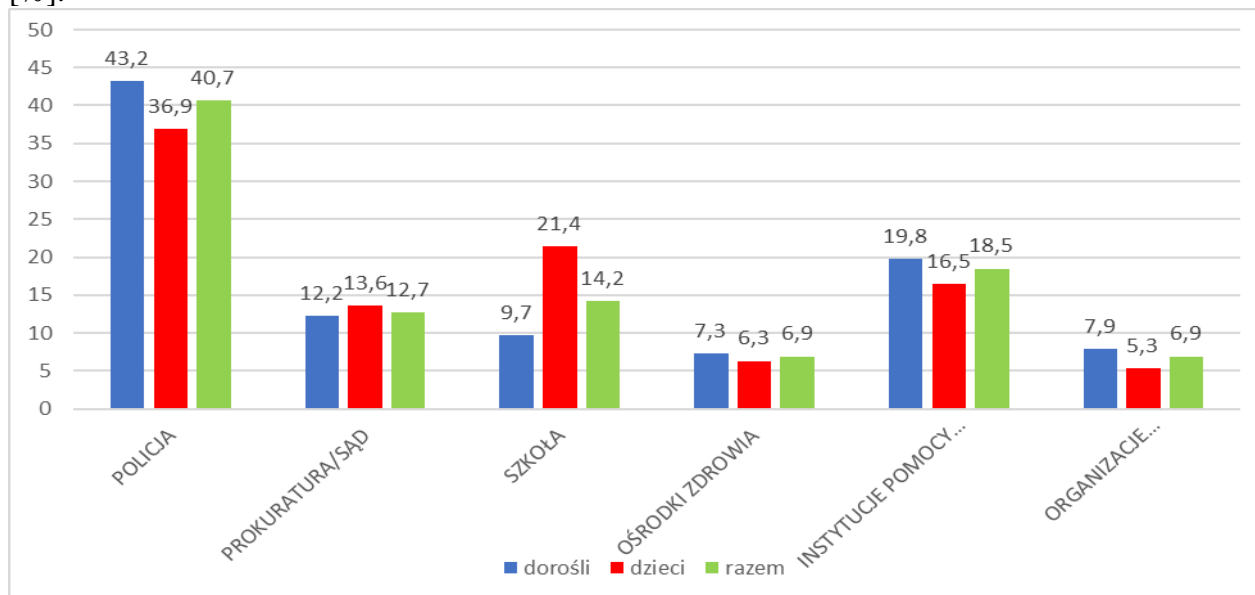
Wykres 23. Wiedza respondentów o tym, gdzie szukać pomocy jako ofiara przemocy domowej [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Ankietowani dorośli równie często w takich przypadkach skorzystali by z pomocy prokuratury lub sądu (12,2%, 40 osób)-podobnie dzieci (13,6%, 28 osób). Jednak dla tej ostatniej grupy respondentów instytucją, do której najchętniej by się zwróciły z prośbą o pomoc w tym zakresie jest szkoła (21,4%, 44 respondentów).

Wykres 24. Instytucje i służby wspierające ofiary przemocy domowej, według respondentów [%].

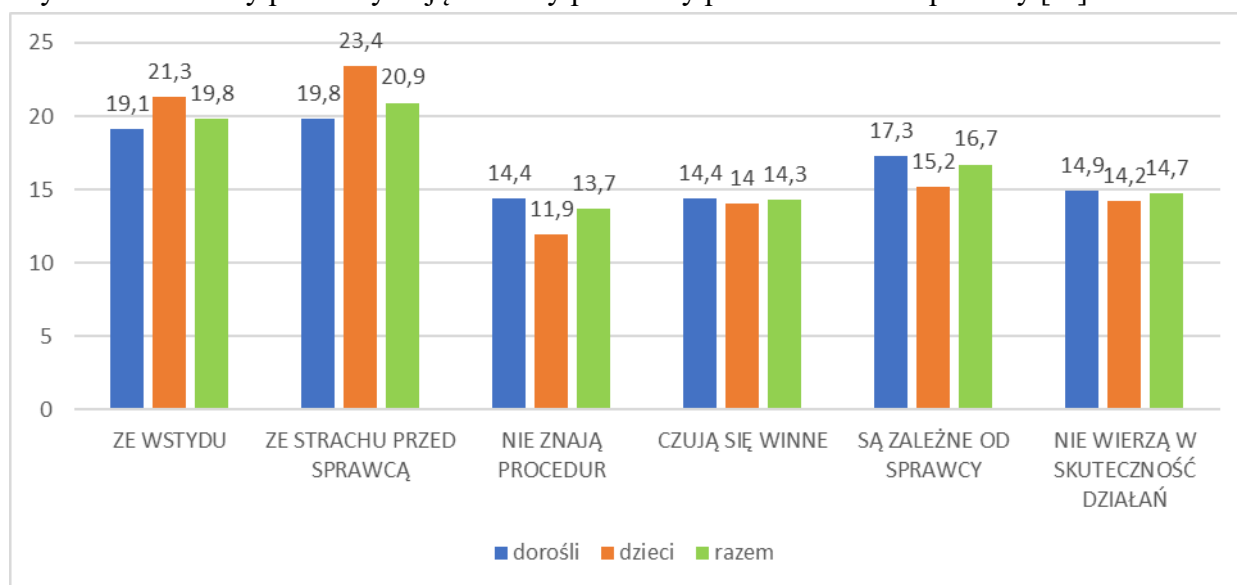


Opracowanie: zespół badawczy.

Respondenci dostrzegają jednak pewne bariery powstrzymujące ofiary przemocy domowej przed szukaniem pomocy u właściwych instytucji lub służb. Dla nastoletnich respondentów decydujący jest tu strach przed sprawcą tego rodzaju zachowań (23,4%, 491 pkt.) oraz wstyd (21,3%, 447 pkt.). W nieco mniejszym stopniu hamująco na nie działa także przekonanie, iż brak jest skutecznych działań (14,2%, 293 pkt.), które zmusiły by

danego sprawcę do zaprzestania tych zachowań. Deprymująco na nieletnich respondentów działa także ich zależność od sprawców przemocy domowej (15,2%, 320 pkt.). Na odpowiedź tą wskazało także 17,3% (ankietowanych osób dorosłych (844 pkt.), co może świadczyć o ich psychicznym uzależnieniu od sprawców przemocy domowej. Jednak, tak jak w przypadku dzieci, dorośli respondenci najczęściej wskazywali na strach przed sprawcą i rewanżem z jego strony (19,8%, 969 pkt.) oraz na wstyd i napiętnowanie, jako osoba nieporadna i zależna (19,1%, 932 pkt.).

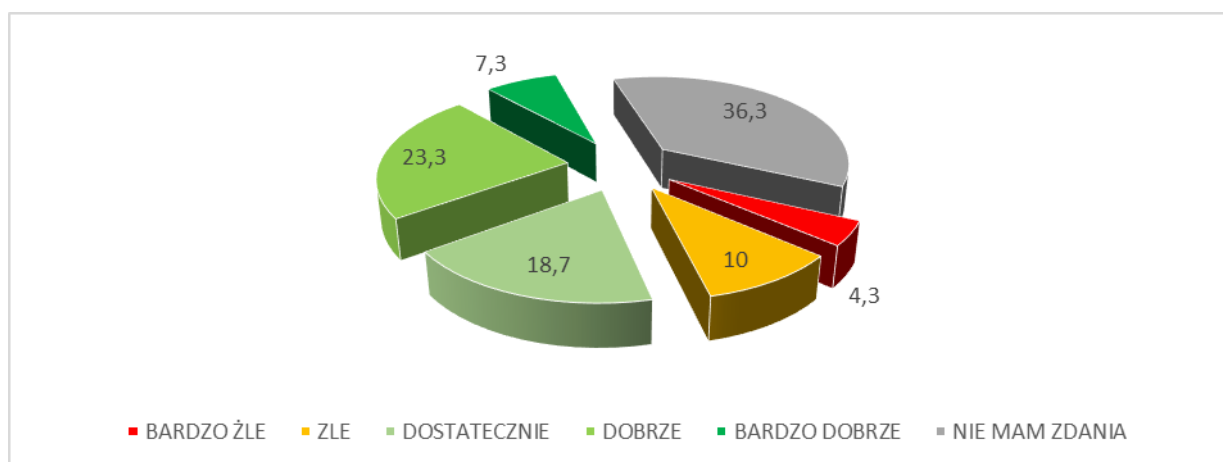
Wykres 25. Bariery powstrzymujące ofiary przemocy przed szukaniem pomocy [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Były to więc bariery przede wszystkim natury emocjonalnej i psychologicznej. W mniejszym stopniu mające swe źródła w organizacji instytucji i podmiotów, w których kompetencji mieszczą się działania na rzecz ograniczania i zwalczania zjawiska przemocy domowej. Większość respondentów pozytywnie ocenia działalność tych podmiotów w tym obszarze. Ponad 23% (70 osób) z nich uważa, że prowadzone przez nich działania na rzecz ograniczania przemocy rodzinnej ocenia jako „dobre”. Choć, co warto podkreślić, dużo większy odsetek badanych (36,3%, 109 osób) nie ma na ten temat żadnego zdania. Ich niezdecydowanie w tym zakresie można tłumaczyć dwójnasób, a mianowicie: do tej pory nie mieli oni do czynienia z tymi instytucjami, jako ofiary przemocy w rodzinie lub też nie mają wystarczającej wiedzy dotyczącej ich działalności i funkcjonowania w zakresie ograniczania tego zjawiska. Co dziesiąty respondent uznał jednak, że działalność tych podmiotów jest zła i niewystarczająca, zaś zdaniem 18,7% badanych-jedynie dostateczna.

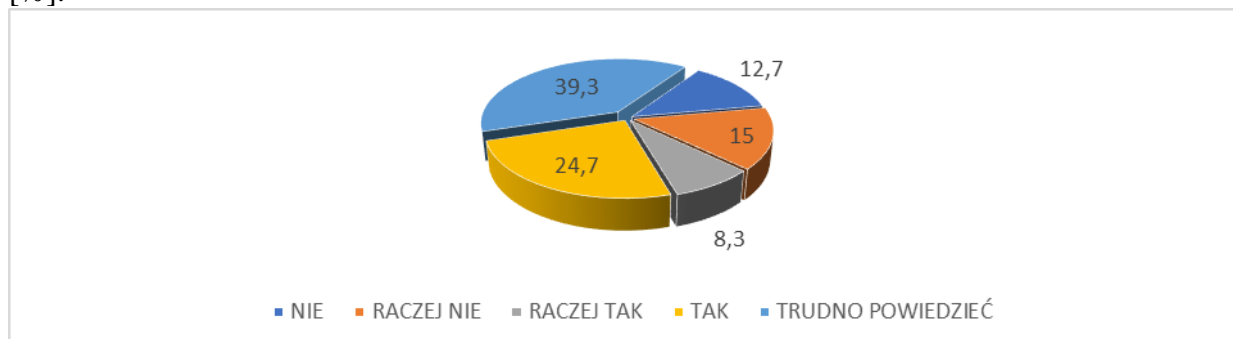
Wykres 26. Ocena skuteczności działań podejmowanych na rzecz zwalczania przemocy [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

Bardzo podobny rozkład odpowiedzi uzyskano w pytaniu o ofertę pomocy ze strony lokalnych instytucji pomocy społecznej i odpowiednich służb dla ofiar przemocy w rodzinie. Ponad 24,7% (74 osoby) respondentów uznawało, że jest ona wystarczająca. Zaś kolejnych 8% (25 osób) odpowiedziało, że „raczej tak”. Skuteczność tej pomocy uzyskiwanej przez ofiary przemocy domowej ponad 24,7% badanych (74 osoby) oceniło jako wystarczającą i zadowalającą. Ponad 8% badanych (25 osób) stwierdziło, że „raczej” jest ona wystarczająca. Jednak aż 27,7% pytanych uznało, że oferta pomocy ze strony tych instytucji i służb dla ofiar przemocy w rodzinie jest w dużym stopniu niewystarczająca (odpowiedzi: „nie”-12,7%, „raczej nie”-15%). Jednak największej grupie badanych tj. 39,3% respondentom trudno było udzielić odpowiedzi na to pytanie (odpowiedź: „trudno powiedzieć”). Dotyczyło to 43,5% dorosłych i 31% dzieci, nieposiadających żadnej wiedzy na ten temat.

Wykres 27. Skuteczność pomocy ze strony właściwych służb i instytucji dla ofiar przemocy [%].



Opracowanie: zespół badawczy.

## REKOMENDACJE

Na podstawie analizy oraz interpretacji otrzymanych za pośrednictwem badań ankietowych informacji i danych, można wskazać w badanych obszarach na konieczność podejmowania takich działań, których realizacja przyczynić się może do ograniczenia lub wyeliminowania zjawiska przemocy domowej w lokalnych społecznościach. Powinny one zmierzać przede wszystkim do:

- wzrostu wiedzy i świadomości mieszkańców w zakresie rozpoznawania różnych form przemocy domowej i jej objawów (głównie przemocy psychicznej, ekonomicznej, seksualnej i zaniedbań),
- wzrostu wiedzy i świadomości mieszkańców na temat skutków i konsekwencji przemocy w rodzinie dla jej ofiar i sprawców,
- poprawy skuteczności diagnozowania oraz wykrywania przypadków przemocy w rodzinie i jej ograniczania.

Działania te mogłyby przyjąć formę:

akcji uświadamiających (wykładów, prezentacji, spotkań z ekspertami w szkołach, klubach, świetlicach środowiskowych),

kolportażu materiałów informacyjnych (Internet, stałe punkty kolportażu),

akcji informujących o zasadach i obowiązujących procedurach prawnych w zakresie zwalczania przemocy w rodzinie, ścigania sprawców tego rodzaju zachowań oraz pomocy osobom doświadczającym przemocy domowej,

a także stałego monitoringu środowisk szczególnie zagrożonych zjawiskiem przemocy rodzinnej,

warsztatów o charakterze terapeutyczno-instruktażowym i szkoleniowym.

Działania te powinny objąć swym zasięgiem przede wszystkim ofiary przemocy domowej, jej świadków, sprawców oraz jednostki zagrożone tym zjawiskiem (dzieci, kobiety, osoby starsze, niepełnosprawne, członkowie rodzin wielodzietnych i wielopokoleniowych, zmagających się z trudną sytuacją materialną, bezrobociem, alkoholizmem i narkomanią. Rezultatem tych działań powinien być wzrost wiedzy i świadomości mieszkańców o formach i rodzajach przemocy domowej, większa efektywność i skuteczność diagnozowania jej przypadków oraz zwiększenie motywacji mieszkańców do bardziej świadomego i aktywnego przeciwstawiania się tego rodzaju zachowaniom.

### 3.3 Analiza SWOT

OBSZAR UZALEŻNIENIA I PRZEMOC W RODZINIE		
	Czynniki pozytywne	Czynniki negatywne
w	<b>MOCNE STRONY</b>	<b>SŁABE STRONY</b>
c		

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Rajgród na lata 2021 – 2025 uwzględniająca problem przemocy w rodzinie.</li> <li>• Funkcjonowanie zespołu interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</li> <li>• Prowadzenie przez placówki oświatowe działań profilaktycznych, informacyjnych i edukacyjnych.</li> <li>• Prowadzenie poradnictwa oraz interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Programy korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Brak grup wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.</li> <li>• Brak grup typu AA, ALANON.</li> <li>• Brak organizacji pozarządowych działających w obszarze uzależnień i przeciwdziałania przemocy w rodzinie.</li> <li>• Brak specjalistów do pracy z rodziną.</li> <li>• Nikłe zainteresowanie programami korekcyjno-edukacyjnymi dla osób stosujących przemoc w rodzinie.</li> </ul>
<b>Czynniki zewnętrzne</b>	<b>SZANSE</b>	<b>ZAGROŻENIA</b>
	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zmiany prawne umożliwiające skuteczne formy niesienia pomocy rodzinom.</li> <li>• Większa dostępność wsparcia psychospołecznego i prawnego</li> <li>• Wzrost świadomości społecznej dotyczącej problemu uzależnienia i współuzależnienia oraz rosnąca liczba osób uzależnionych i współuzależnionych objętych leczeniem odwykowym.</li> <li>• Wzrost liczby profesjonalnej kadry pracującej z osobami uzależnionymi, współuzależnionymi oraz dotkniętymi przemocą w rodzinie.</li> <li>• Zmiana postaw społecznych, wzrost świadomości o problemie przemocy domowej.</li> <li>• Skuteczne programy leczenia uzależnień.</li> <li>• Skuteczne programy pracy ze sprawcą przemocy.</li> <li>• Współpraca z sektorem pozarządowym.</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Niska skuteczność programów terapeutycznych kierowanych do osób uzależnionych.</li> <li>• Wzrost agresywnych zachowań u dzieci i młodzieży, brak pozytywnych wzorców w rodzinie.</li> <li>• Znieczulica społeczna, istniejące w społeczeństwie przekonania i stereotypy dot. przemocy, przyzwolenie społeczne na stosowanie przemocy w rodzinie.</li> <li>• Brak konsekwentnych działań w stosunku do sprawców przemocy domowej, poczucie bezkarności u osób stosujących przemoc.</li> <li>• Bezrobocie.</li> <li>• Rozpad rodzin.</li> <li>• Utrata zdrowia psychicznego.</li> <li>• Osamotnienie rodzin zagrożonych przemocą i brak umiejętności pozyskiwania wsparcia.</li> <li>• Ukrywanie przez rodzinę występowania aktów przemocy, niechęć do współpracy.</li> <li>• Niska skuteczność rozwiązań prawnych chroniących ofiary, wydłużony tryb postępowania karnego o znęcanie się nad rodziną, niskie kary w stosunku do rangi popełnionych czynów, nadużywanie zawieszania kar</li> </ul>



#### **IV. Realizatorzy Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie**

Realizatorami Programu są następujące podmioty:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespół Interdyscyplinarny,
- Policja,
- Sąd Rejonowy w Grajewie,
- Prokuratura Rejonowa w Grajewie,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Grajewie,,
- placówki oświatowo – wychowawcze gminne i powiatowe,
- gminne placówki kultury,
- placówki ochrony zdrowia działające na terenie gminy,
- organizacje pozarządowe oraz instytucje kościelne na podstawie przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- inne instytucje i organizacje prowadzące działalność w obszarze interwencji Programu.

#### **V. Adresaci Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie**

Adresatami Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Rajgród są:

- osoby doświadczające przemocy w rodzinie, w tym dzieci, współmałżonkowie lub partnerzy w związkach nieformalnych, osoby starsze, osoby niepełnosprawne;
- sprawcy przemocy w rodzinie;
- osoby, instytucje, podmioty zajmujące się profesjonalnie udzielaniem wsparcia społecznego.

## **VI. Założenia oraz cele i zadania Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie**

### **6.1. Założenia Programu**

Tworzenie skutecznego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie obejmuje następujące obszary działań, skierowane do różnych odbiorców.

- 1) Działania uprzedzające (diagnozujące, informacyjne, edukacyjne) kierowane do ogółu społeczeństwa, a także osób pracujących z ofiarami i sprawcami przemocy w rodzinie:
  - podejmowane w ramach profilaktyki,
  - ukierunkowane są na promocję zdrowej rodziny, reprezentującej ogólnie pozytywne wartości i styl życia,
  - zapobieganie przemocy w rodzinie.
- 2) Działania interwencyjne, skierowane do dwóch grup odbiorców:
  - osoby doznające przemocy – działania opiekuńcze,
  - osoby stosujące przemoc w rodzinie - działania pouczające i izolujące.
- 3) Działania wspierające, kierowane do ofiar przemocy:
  - psychologiczne,
  - pedagogiczne,
  - terapeutyczne i inne.
- 4) Działania korekcyjno-edukacyjne, kierowane do sprawców przemocy w rodzinie.

Program oparty jest na następujących zasadach:

- a) wzajemnej współpracy i współdziałania organów administracji publicznej, instytucji, organizacji pozarządowych, kościołów, policji i sądów, innych środowisk i osób fizycznych, uprawnionych lub zobowiązanych do inicjowania i realizacji zadań związanych pośrednio lub bezpośrednio z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie i jej negatywnym następstwom,
- b) jawności działań podmiotów realizujących zadania programowe z poszanowaniem godności, tak ofiary, jak i sprawcy,
- c) szczególnej ochrony dzieci, zachowaniem ich prawa do wychowywania się w rodzinie, osób starszych i niepełnosprawnych w zakresie właściwej opieki i

pielęgnacji, poprzez udzielenie rodzinie szczególnego wsparcia w dążeniu do poprawy jej funkcjonowania.

Konsekwentna realizacja Programu pozwoli na właściwą organizację prac zespołu interdyscyplinarnego oraz powinna mieć wpływ na upowszechnienie wśród służb społecznych pracy przy zastosowaniu metody interdyscyplinarnej.

## **6.2. Cele Programu**

### **6.2.1. Cel główny programu**

Zmniejszenie rozmiarów zjawiska przemocy w rodzinach mieszkających na terenie gminy Rajgród oraz zwiększenie dostępności i skuteczności profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.

### **6.2.2. Cele szczegółowe programu**

Cel główny programu będzie realizowany poprzez następujące cele szczegółowe:

- 1) tworzenie gminnego systemu współdziałania instytucji i organizacji w obszarze przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy;
- 2) rozwój kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie;
- 3) zwiększenie skuteczności i dostępności form pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie;
- 4) zmiana sposobu funkcjonowania osób stosujących przemoc w rodzinie;
- 5) wzrost poziomu świadomości społecznej na temat problemu przemocy w rodzinie;

**Cel szczegółowy nr 1** – Tworzenie gminnego systemu współdziałania instytucji i organizacji w obszarze przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy.

Numer zadania	Zadanie planowane do realizacji	Rezultaty działań	Realizatorzy i Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki realizacji zadania (w ujęciu rocznym)
1.1.	Działalność Zespołu Interdyscyplinarnego	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) co najmniej 4 spotkania zespołu rocznie,</li> <li>2) diagnozowanie problemu przemocy w rodzinie, min. 1/rok,</li> <li>3) podejmowanie działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku,</li> <li>4) inicjowanie interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie,</li> <li>5) rozpowszechnianie informacji o instytucjach, osobach i możliwościach udzielenia pomocy w środowisku lokalnym,</li> <li>6) inicjowanie działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie.</li> </ol>	<p>Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie</p> <p>Partnerzy: policja, służba zdrowia, placówki oświatowe, GKRPA, kuratorzy sądowi</p>	Działania ciągłe 2021-2025	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) liczba spotkań zespołu</li> <li>2) liczba sprawozdań zawierających diagnozę problemu przemocy w rodzinie w Gminie Rajgród</li> <li>3) liczba podjętych działań w środowisku zagrożonym przemocą w rodzinie</li> <li>4) liczba zainicjowanych interwencji w środowisku dotkniętym przemocą w rodzinie</li> <li>5) liczba rozprawionych informacji</li> <li>6) liczba zainicjowanych działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie</li> </ol>
1.2.	Działalność grup roboczych. Wypracowanie i wdrożenie systemu współdziałania	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) posiedzenia grup roboczych, min. 1 posiedzenie do NK,</li> <li>2) opracowanie i realizacja planu pomocy w indywidualnych przypadkach wystąpienia przemocy w rodzinie:</li> </ol>	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie	Działania ciągłe 2021-2025	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) liczba posiedzeń grup roboczych</li> <li>2) liczba wszczętych procedur Niebieskie Karty</li> <li>3) liczba prowadzonych procedur</li> </ol>

	<p>pracowników poszczególnych instytucji i organizacji w sytuacji zdiagnozowania problemu przemocy w rodzinie.</p>	<p>100%, 3) monitorowanie sytuacji rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz rodzin zagrożonych wystąpieniem przemocy: 100%, 4) dokumentowanie działań podejmowanych wobec rodzin, w których dochodzi do przemocy oraz efektów tych działań: 100%.</p>	<p>Partnerzy: policja, służba zdrowia, placówki oświatowe, GKRPA, kuratorzy sądowi</p>	<p>Niebieskie Karty 4) liczba opracowanych planów pomocy w indywidualnych przypadkach 5) liczba rodzin objętych monitoringiem 6) liczba diagnoz sporządzonych przez pedagoga, 7) liczba wniosków do GKRPA, 8) liczba powiadomień o popełnieniu przestępstwa, 9) liczba wniosków do sądu rodzinnego o wgląd w sytuację dziecka, 10) liczba osób skierowanych do programu korekcyjno – edukacyjnego dla sprawców przemocy 11) liczba osób skierowanych do poradnictwa specjalistycznego w PCPR</p>
--	--	--	--	--

**Przewidywane efekty dla celu 1:**

- poprawa współpracy pomiędzy instytucjami i organizacjami realizującymi działania służące zapobieganiu przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy,

- wzrost skuteczności realizowanych działań poprzez łączenie zasobów, wymianę informacji, zwiększenie spektrum oddziaływania.

**Cel szczegółowy nr 2** - Rozwój kompetencji zawodowych pracowników służb, instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.

Numer zadania	Zadanie planowane do realizacji	Rezultaty działań	Realizatorzy i Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki realizacji zadania (w ujęciu rocznym)
2.1.	Szkolenie grup zawodowych realizujących zadania tworzonego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Działania cykliczne.	1) szkolenia specjalistyczne dla osób przeprowadzających interwencję oraz dla specjalistów pracujących z osobami doświadczającymi przemocy domowej: min. 2 rocznie, 2) szkolenie członków zespołu interdyscyplinarnego: min. 1 rocznie	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie	Działania ciągłe 2021-2025	1) liczba przeprowadzonych szkoleń 2) liczba osób uczestniczących w szkoleniach

**Przewidywane efekty dla celu 2:**

- profesjonalizacja kadry instytucji o organizacji działających w obszarze zapobiegania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy,
- wzrost skuteczności działań poprzez wdrażanie skutecznych programów interwencyjnych.

**Cel szczegółowy nr 3 - Zwiększenie skuteczności i dostępności form pomocy dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.**

<b>Numer zadania</b>	<b>Zadanie planowane do realizacji</b>	<b>Rezultaty działań</b>	<b>Realizatorzy i Partnerzy</b>	<b>Termin realizacji</b>	<b>Wskaźniki realizacji zadania (w ujęciu rocznym)</b>
3.1.	Poradnictwo socjalne, psychologiczne i prawne dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie.	100% osób doznających przemocy ma możliwość skorzystania z poradnictwa.	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie  Partnerzy: Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie	Działania ciągłe 2021-2025	1) liczba specjalistów zaangażowanych w świadczenie porad 2) liczba osób objętych poradnictwem
3.2.	Interwencja kryzysowa.	100% osób doznających przemocy kwalifikujących się ma możliwość skorzystania z interwencji kryzysowej.	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej	Działania ciągłe 2021-2025	liczba osób/rodzin objętych interwencją kryzysową
3.3.	Grupy wsparcia dla osób doświadczających przemocy w rodzinie.	100% kwalifikujących się ma możliwość skorzystania z uczestnictwa w grupie wsparcia.	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej  Partnerzy: NGO	Działania ciągłe 2021-2025	1) liczba osób uczestniczących w grupach wsparcia 2) liczba grup wsparcia
3.4.	Praca socjalna z osobami dotkniętymi przemocą.	100% rodzin, w których występuje problem przemocy w rodzinie jest objętych pracą socjalną.	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy	Działania ciągłe 2021-2025	liczba rodzin objętych pracą socjalną

			Społecznej		
3.5.	Inicjowanie i realizowanie programów profilaktycznych kierowanych do dzieci i młodzieży.	100% dzieci szkolnych objętych programem rocznie	Jednostka koordynująca: Szkoły  Partnerzy: Policja, placówki kultury		liczba dzieci objętych programem

**Przewidywane efekty dla celu 3:**

- zwiększenie skuteczności prowadzonych oddziaływań,
- zapewnienie bezpieczeństwa ofiarom przemocy,
- kompleksowa poprawa sytuacji osób doznających przemocy w rodzinie.



**Cel szczegółowy nr 4 - Zmiana sposobu funkcjonowania osób stosujących przemoc w rodzinie.**

Numer zadania	Zadanie planowane do realizacji	Rezultaty działań	Realizatorzy i Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki realizacji zadania (w ujęciu rocznym)
4.1.	Działania korekcyjno-edukacyjne skierowane do osób stosujących przemoc w rodzinie.	100% kwalifikujących się ma możliwość udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.	Jednostka koordynująca: Powiatowe Centrum Pomocy w Rodzinie  Partnerzy: Instytucje szkoleniowe, NGO, OPS	Działania ciągłe 2021-2025	1) liczba osób skierowanych do programu 2) liczba osób objętych programem 3) liczba osób, które zakończyły program 4) liczba osób – sprawców przemocy, którzy po zakończeniu programu nie stosują przemocy
4.2.	Działania podejmowane w ramach procedury Niebieskie Karty wobec sprawców przemocy.	Objęcie działaniami w ramach procedury NK 100% sprawców przemocy domowej.	Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej  Partnerzy: GKRPA, Szkoły, Policja, NGO, Służba zdrowia,	Działania ciągłe 2021-2025	1) liczba osób objętych działaniami 2) liczba zakończonych procedur Niebieskie Karty ze względu na ustanie przemocy

#### Przewidywane efekty dla celu 4:

zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie i ochrony ofiar w rodzinie poprzez objęcie oddziaływaniem sprawców Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie

- przemocy,
- systematyczny spadek liczby rodzin objętych procedurą Niebieskie Karty, w tym szczególnie ponownie wszczynanych procedur w tej samej rodzinie.

**Cel szczegółowy nr 5 - Wzrost poziomu świadomości społecznej na temat problemu przemocy w rodzinie.**

Numer zadania	Zadanie planowane do realizacji	Rezultaty działań	Realizatorzy i Partnerzy	Termin realizacji	Wskaźniki realizacji zadania (w ujęciu rocznym)
5.1.	Działania informacyjno-edukacyjne skierowane do społeczności lokalnej podejmujące problematykę przemocy w rodzinie.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) zamieszczanie informacji na stronach internetowych,</li> <li>2) organizacja spotkań podejmujących problem przemocy – 1 debata rocznie,</li> <li>3) popularyzacja założeń tworzonego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz działań podejmowanych w ramach realizacji Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,</li> <li>4) opracowanie lub pozyskanie materiałów informacyjnych tj. ulotek, informatorów, poradników i</li> </ol>	<p>Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie</p> <p>Partnerzy: GKRPA, Szkoły, Policja, NGO, Służba zdrowia</p>	Działania ciągłe 2021-2025	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) liczba opublikowanych informacji na stronach internetowych</li> <li>2) liczba zorganizowanych spotkań</li> <li>3) liczba opracowanych lub pozyskanych materiałów informacyjnych</li> </ol>

		rozpowszechnienie ich w miejscach użyteczności publicznej			
5.2.	Realizacja i uczestnictwo w kampaniach społecznych dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie, propagujących konstruktywne formy współżycia w rodzinie.	<ol style="list-style-type: none"> <li>1) organizowanie lokalnych kampanii społecznych kierowanych do osób doświadczających przemocy w rodzinie, świadków przemocy oraz osób stosujących przemoc: 1 kampania rocznie,</li> <li>2) współpraca z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami w realizacji akcji edukacyjnych i kampanii mających na celu zmianę świadomości społecznej w obszarze przemocy w rodzinie: ilość partnerów kampanii,</li> <li>3) udział w kampaniach o zasięgu ponadlokalnym: 1 kampania rocznie</li> </ol>	<p>Jednostka koordynująca: Ośrodek Pomocy Społecznej w Rajgrodzie</p> <p>Partnerzy: Policja, NGO, placówki oświatowe, placówki kultury, GKRPA</p>		<ol style="list-style-type: none"> <li>1) liczba zorganizowanych kampanii</li> <li>2) liczba partnerów społecznych zaangażowanych do współpracy</li> <li>3) liczba kampanii o zasięgu ponadlokalnym, w których gmina bierze udział</li> </ol>

#### Przewidywane efekty dla celu 5:

- wzrost świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie,
- wzrost wrażliwości społeczności lokalnej na sygnały mogące świadczyć o przemocy domowej,
- wzrost świadomości społecznej na temat różnych rodzajów przemocy,
- zmiana postaw społecznych.

## **VII Źródła finansowania programu**

Każdy podmiot będący realizatorem zadań w ramach Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie planuje środki finansowe niezbędne do ich prawidłowej realizacji. Nie stanowią one jedynie części składowej budżetu Gminy, ale także dotacje ze źródeł zewnętrznych, pozyskiwanych samodzielnie przez realizatorów. Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji w niniejszym Programie będą:

- budżet Gminy Rajgród,
- budżet Wojewody,
- budżet Samorządu Województwa,
- środki Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego,
- inne środki.

## **VIII Zasady monitorowania programu oraz weryfikowania jego założeń**

Monitoring i ewaluacja programów strategicznych polegają na systematycznej ocenie realizowanych zadań oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian społecznych, które mogą pojawić się poprzez, np. zmianę regulacji prawnych, powstanie nowych problemów społecznych. Elementami skutecznego monitoringu i ewaluacji będą przede wszystkim:

- Zespół wdrażający Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie, który jest tożsamy z Zespołem Interdyscyplinarnym
- Roczna ocena wdrażania Programu.

Zespół wdrażający Program będzie spotykał się raz w roku, by ocenić poziom wdrażania poszczególnych celów i kierunków działań. Zespół swoją ocenę przedstawi wójtowi, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań. Zespół również będzie wnioskował o aktualizację Programu i/lub przyjęcie nowych celów strategicznych, operacyjnych czy zadań. Wskaźniki realizacji poszczególnych zadań zostały wskazane przy opisie zadań.

Program będzie podlegał ewaluacji na przestrzeni kolejnych 5 lat. Ewaluacja powinna:

- 1) sprzyjać rozwojowi instytucji pomocy społecznej i projektów, które są w niej realizowane,
- 2) przyczyniać się do wzrostu skuteczności działań i odpowiedzialności osób, które te działania realizują,
- 3) pomóc odpowiedzieć na pytanie: czy kierunek działań programu jest właściwy.

**Sposób kontroli realizacji programu:**

Sporządzanie sprawozdań z realizacji zadań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.